

SLOVENSKI VESTNIK

CELOVEC
ČETRTEK
27. OKT.
1995

Letnik 50
Štev. 43 (2830)

Cena 10 šil.
Izhaja v Celovcu
Erscheinungsort
Klagenfurt
Verlagspostamt
9020 Klagenfurt
Poštni urad
9020 Celovec
P. b. b.

Zvezna himna v vseh jezikih!

Ker je moderna avstrijska nacija po svojem izvoru, duhovni in kulturni podobi večetnična, se mora to seveda odražati tudi v zvezni himni, je pred državnim praznikom poudarila manjšinska glasnica Zelenih Terezija Stoisić. Zato bi bilo prav, da bi besedilo prve kitice bilo večjezično in bi ga v več jezikih tudi peli. To naj bi se zgodilo tako, da bi v eni kitici bili upoštevani jeziki vseh priznanih narodnih skupnosti, to je slovenščina, hrvaščina, madžarščina, češčina, slovaščina in romaneš. Za vzor bi lahko služila štirijezična himna Švice.

Tako prikrojena himna bi bila jasen znak avstrijske pestrosti in dokaz za to, da se Avstrija načelno priznava k svojim koreninam in k zgodovini dežele ter svojih ljudi, obenem pa bi bil to izraz upoštevanja in spoštovanja sedanje stvarnosti in naloga za prihodnost. Avstrija je lahko ponosna na svoje narodne skupnosti, ki s svojimi jeziki, kulturami in identiteto bogatijo njeno celovito podobo, je poudarila Stoisićeva in opozorila na to, da se večina Avstrijcev priznava k lastni avstrijski naciji, ne da bi to nujno pogojevala z jezikom.

Prvi november, vsi sveti, dan mrtvih. Svojci umrlih bomo prižgali sveče in nesli cvetje na grobove. Spomini, žalost, otožnost. Spomnimo se tudi tistih, katerim nihče ne prižge lučke!

Bosna se le počasi umirja

Pod pritiskom Združenih držav podpisani sporazum o premirju med vojskujočimi v Bosni in Hercegovini končno kaže nekaj upanja, da se bo vsesplošna krvava morija končala. Poudarek je na vsesplošna, kajti iluzorno bi bilo pričakovati, da si bodo skoraj štiri leta vojskujoči, predvsem pa toliki pregnani in razlašeni kar naenkrat podali roke in si medsebojno odpustili. Vsakih petdeset let se zgodovina povrne, pravi pregovor, in na tem področju obstaja ta nevarnost v še večji meri. Vzpostavljanje meja med narodi pod zunanjo prisilo, kot se to prav zdaj dogaja v BiH, se v zgodovini ni še nikoli obneslo.

Pa vendar: sporazum o premirju je podpisan, diplomatska akcija mirovnih posrednikov ZDA in Rusije je dopustila, da je vladina muslimansko-hrvaška vojska v teh dneh še nekoliko popravila obstoječo razmejitev, ta čas pa se, kot vse kaže, že zadovoljuje z doseženim. Prav v zadnjem obdobju, kot so letalski napadi paralizirali srbske sile, si je povmila precej ozemlja in si tako ustvarila ugodno pogajalsko pozicijo za načrt razdelitve 51 proti 49 odstotkov.

Srbi so v tem času potisnjeni v precej nezavidljivo pozicijo. Vla-

dina vojska dejansko nadzoruje okrog 70 odstotkov vsega ozemlja in iz Sarajeva je že slišati, da ne bojo pristajali na odstopanje ozemlja, ker da je bilo pred vojno naseljeno z mešanim prebivalstvom in da Srbi na njem nikoli niso živeli v večini. Tako se maneverski prostor bosanskih Srbov nadalje zmanjšuje in oži in ob stališčih srbskega predsednika Miloševića, ki bi rad obdržal status goloba miru, jim bo zelo težko doseči sporazum v odnosu do predvidene delitve.

Groteskno se uresničuje parola iz memorandumu Srbske akademije znanosti in umetnosti, katero je kot vizijo postavila že v letu 1986, namreč: Vsi Srbi v eni državi. Tedaj je bila mišljena razširitev srbske države na vse ozemlje, kjer Srbi živijo, z nekakšno mejno črto Virovitica-Karlovac-Karlobag na Jadranu in vzpostavitev Velike Srbije. V tem trenutku pa se srbsko prebivalstvo na begu še vedno v kolonah premika proti ozki srbski matični državi in zapušča stoletja poseljena ozemlja.

Na pozive mednarodnih organizacij, naj jih ne preganjajo, npr. muslimani odgovarjajo, da je moralo tudi več kot milijon njihovih ljudi zbežati po svetu in le kdo jih je tedaj pomiloval.

Dvome v trajen mir zbuja tudi Hrvati. Zanje, pa čeprav so bosanski, je edini poglavar Franjo Tuđman v Zagrebu. Obstaja nevarnost, da bo sedanja hrvaškomuslimanska enotnost kaj kmalu na izpitu in da se bojo ponovili medsebojni spopadi kot pred dvema letoma, in to takrat, ko bo treba medsebojno razdeliti oblast na skupnem ozemlju. Zlovešča je bila namreč nedavna Tuđmanova izjava, s katero je negiral obstoj muslimanov kot etničnega naroda, in dejal, da imajo Hrvati nalogo, da evropeizirajo bosanske muslimane. Evropeizacija pa bi znala biti katolizacija, to pa spominja na prisilno prekrščevanje pravoslavnih Srbov v severnozahodni Bosni in na Jasenovac pred dobrimi petdesetimi leti.

Nadaljnje dvome v trajem mir zbuja seveda tudi milijonsko število pregnanih in razlaščenih prebivalcev vseh narodnosti. Obstaja namreč velika nevarnost, da bodo prav ti s terorističnimi skupinami opravljali maščevalne akcije. Obračuni pa se kar ponujajo na vsem ozemlju in preprečiti jih ne bodo mogle niti še tako dobro organizirane in postavljene sile Nata in Rusije.

Jože Rovšek

Zveza koroških partizanov

vabi ob 50-letnici zmage nad fašizmom na

SPOMINSKO SVEČANOST

ob Dnevu mrtvih, ki bo v torek, 31. oktobra, ob 15. uri v Šentrupertu pri Velikovcu

V jubilejnim letu smo na svečanost povabili tudi zastopnike nekdanjih zavezniških sil ter uradne Koroške in Slovenije

Udeležite se je v čimvečjem številu

V Šentrupertu skupaj z delegacijami zaveznikov

Za letošnjo osrednjo svečanost ob Dnevu mrtvih, ki bo prihodnji torek, 31. oktobra, na pokopališču v Šentrupertu pri Velikovcu, se je Zveza koroških partizanov še posebej potrudila. Pripravila je bogat kulturni program, posebnost svečanosti pa bo tudi udeležba vojaških in političnih zastopnikov nekdanjih zavezniških sil, s katerimi so se koroški partizani povezano bojevali proti skupnemu sovražniku. Doslej so se že najavile delegacije Združenih držav Amerike, Rusije in Velike Britanije ter delegacija republike Slovenije. Organizatorji pa seveda pričakujejo tudi polno udeležbo domačinov iz vseh koroških dolin!

Ljubitelji knjig, pozor!

Teden modernega antikvariata

od 30. 10. do 4. 11. 1995

Slovenske in nemške knjige po znižanih cenah, m. dr. posamezni izvodi že razprodanih knjig.

DRAVA - Naša knjiga
Paulitschgasse 5-7
A-9020 Klagenfurt/Celovec
Tel. 0 46 3/ 55 4 64 • Fax. 55 4 64

EL: Pakt z liberalci

Danes bosta EL in Liberalni forum na Dunaju sklenila sporazum, ki vsebuje sodelovanje ob državnozbornih volitvah, popolno avtonomijo in kandidata EL v vprašanih narodnih skupnosti. Mandatar naj bi bil v manjšinski politiki zavezan strukturam EL in odgovornim predstavniškim organizacijam narodnih skupnosti. Kandidat EL bo Karel Smolle, nekdanji zeleni poslanec, in naj dobi, ne glede na volilno aritmetiko, Liberalnemu forumu pripadajoči 12. mandat. Sporazum na Dunaju bodo podpisali Andrej Wakounig in Karel Smolle za EL ter Heide Schmidt, Friedhelm Frischenschlager in Hans Peter Haselsteiner za Liberalni forum.

GEORGES FEYDEAU
POKOJNA
GOSPEJINA
MAMA

Musical * Komedija
Glasba * Gabriel Lipuš
Režija * Vinko Möderndorfer

Izvedba * Člani Scene 11

3., 4., 5. nov. '95 * 19.30
Kulturni dom Šentprimož

17. decembra gre dejansko za več kot samo za alternativo dveh različic v nadaljnji gospodarski politiki, kot si hoče to zagotoviti ljudskostrankin predsednik Schüssel; gre za poskus meščanskega tabora, da po petindvajsetih letih socialdemokratske vlade oz. socialdemokratsko dominirane vlade prevzame popolno oblast in pozicije v državi. Da se odpove dosedanemu konsenzu družbenopolitičnih sil in se znebi nezaželenega partnerja. Gre za novo kvaliteto politične polarizacije v državi: prvič v zgodovini druge republike je Haider za konzervativni meščanski tabor postal sprejemljiv

KOMENTAR

Piše dr. Franci Zwitter

Božični dar posebne vrste - II

vladni partner, nekateri njegovi deli si ga lahko celo predstavljajo kot zveznega kanclerja. Kajti samo ta varianta daje smisel Schüsslovi hazardni igri, katero (vsaj navzven) podpira domala vsa Avstrijska ljudska stranka tja do njenih močnih zveznih blokov - kmetijskega, industrijskega, gospodarskega.

Po rezultatih vseh dosedanjih anket se je avstrijska politična struktura v zadnjih letih bistveno spremenila: ne prevladujeta več dve veliki stranki, kar hromi njuno vladno učinkovitost. Časi starega, že zdavnaj preživelega političnega proporca so dokončno minili - nedvomno razveseljiva obogatitev politične pestrosti v državi. Na drugi strani pa se izluščajo tri stranke, ki so skoraj enako močne: socialdemokratom, ljudski stranki in svobodnjakom raziskovalci političnega mnenja pripisujejo izravnanje okrog 28 do 30 odstotkov volilnih glasov: Preostalih 10 do 14 odstotkov si lahko pripisujejo Zeleni in Liberalni forum. Kakršnokoli računanje kaže, da meščanski blok z ljudsko in svobodnjaško stranko - vsaj trenutno - zlahka doseže absolutno večino, z edino neznanko, kdo ji načeljuje - Schüssel ali pa že

Haider. Tudi število frustriranih nevolilcev bo po vsej verjetnosti močno naraščalo, kar v nadaljnjem otežuje napoved izida nepričakovanih in nepotrebnih volitev.

Zeleni so to stanje prvi ocenili zelo realistično; njihova parola za volilni boj, akcija »49 odstotkov«, je edina jasna. Podvzeti vse, da meščanski tabor ne preseže magičnega odstotka. Ali je akcija tudi uresničljiva, je seveda drugo vprašanje, še posebej pod hipotezo, če Liberalnemu forumu ne bi več uspel skok v državni zbor.

Pa tudi če bi bila - kar je želeli, vendar skoraj ni pričakovati - akcija »49 odstotkov« uspešna, ostaneta Schüssel ali Haider ali celo oba zmagovalca: kajti tako imenovana »semaforska koalicija« (»Ampelkoalition«) med socialdemokrati, Zelenimi in Liberalci je - vsaj pod Vranitzkijevim predsedovanjem socialdemokratom - skoraj izključena: prevelike so razlike med družbenopolitičnimi nazori bankirja Vranitzkega in npr. feministko in ekološko zavzetnico Petrovičev, če osebne simpatije, ki včasih tudi sovplivajo na politiko, zlasti koalicijsko, pustimo ob strani.

Za uspešno akcijo »49 od-

stotkov« bi bila potrebna nujna reforma socialdemokratske stranke pri glavi in članstvu (»an Kopf und Gliedern«), ki bi morala zajeti strankino vodstvo, hkrati pa tudi vodstva njenih najosnovnejših množičnih organizacij, kot npr. sindikalne zveze, delavske zbornice idr., kolikor jih ta vodstva v zadnjih letih niso že uničila (Konsum, Arbeiter Zeitung, založba »Vorwärts« i. dr.). Niti zadnja kongresa stranke in sindikalne zveze za to pot nista nakazala nobenih spodbud, čeprav je čutiti določene korekture, vsaj v osebni: Caspar Einem v stranki, Hans Sallmutter v sindikalni

zvezi. Toda za volitve 17. decembra so taka razmišljanja prezgodnja ali pa že prepozna. Togo, nevoljno in brez cilja gredo socialdemokrati v ta, za drugo republiko najbrž odločilni volilni boj: 30 odstotkov glasov je Vranitzky označil za glavni cilj svoje stranke; to ni obetavno - ne zanj, ne za njegov kader, ne za njegovo članstvo.

Kajti nadaljevanje te velike koalicije - vseeno ali pod črnim ali rožnatim kanclerjem - je ali nemogoče ali pa farsa.

In prav to je Schüsslova startna pozicija, da se namreč zaveda teh slabosti svojih konkurentov: če akcija »49 odstotkov« ne uspe, smo na vsak način z eno nogo že v tretji republici, če pa uspe, je vse odvisno od socialnih demokratov, ali lahko preskočijo lastno senco, da to tretjo republiko še enkrat preprečijo in se kot partner primus inter pares v novi koaliciji z novimi partnerji v novih okoliščinah lotijo novih problemov, kajpada tudi z novimi obrazi in idejami.

Vsak drugačen poskus, zlasti pa ponovitev neke dozdevne velike koalicije, bi jim odrekel vsakršno nadaljnjo politično pomembnost in upravičenost. ■

PREDVOLILNI BOJ

Zeleni zavrnili EL

Že pred sobotnim manjšinskim kongresom, na katerem bojo Zeleni določili manjšinske kandidate za državnozborske volitve, je Enota lista stopila v stik z Zelenimi in je v osebnih pogovorih od zelene stranke zahtevala zase zagotovljen državnozborski mandat, uvedbo etnične zbornice s prisilnim članstvom koroških Slovencev in podporo nevoljivemu virilnemu mandatu za EL v koroškem deželnem zboru.

Tiskovni predstavnik Zelenih Peter Altendorfer je včeraj izjavil, da zeleni z obžalova-

njem ugotavljajo nesmisel nadaljnjih pogovorov z EL. Pri Zelenih namreč izbirajo kandidate za parlament z demokratičnimi volitvami in na podlagi zelene manjšinskega programa, ki pa je jasno obrnjen proti etnocentrističnim slepim ulicam. Zaradi tega stranka ni mogla soglašati z zahtevami Enotne liste. Sploh pa Terezija Stoisic že pet let vodi odlično manjšinsko politiko v parlamentu in zaradi angažmaja za človekove in manjšinske pravice uživa priznanje, ki presega vse strankarske in manjšinske meje. ■

BOMBNI TEROR

So teroristi v notranjem ministrstvu?

Nevarno deaktiviranje pisemskih bomb

V magazinu »profil« iz tega tedna notranji minister Caspar Einem ne izključuje možnosti, da imajo krogi, ki stojijo za pisemskimi bombami, odlične stike in vezi v samo osrčje državne varnosti - v notranje ministrstvo. Minister izrecno ni potrdil hipoteze, da je v ozadju pisemskega terorja, ki ga izvaja »Bajuwari-sche Befreiungsarmee« pravzaprav politični puč proti demokratični ureditvi države, naglasil

pa je, da varnostni organi še nadalje upoštevajo tudi tezo posameznega storilca.

Na očitke, da v državni policiji vladata kaos in nesoglasje, najboljši dokaz za to da so tajne informacije, ki stalno pronicajo v javnost, je minister smiselno in pravilno odgovoril, da je to vprašanje treba postaviti osebam pri državni policiji, ki so odgovorne za preiskave v zadevi pisemskih bomb. ■

50 LET ZDRUŽENIH NARODOV

Široko, a neučinkovito

V torek se je v New Yorku končalo svečano zasedanje generalne skupščine Organizacije združenih narodov, ki združuje 185 držav članic. Preko 150 predsednikov držav in vlad je podpisalo zaključno resolucijo, ki organizaciji nalaga večjo dejavnost na področju uveljavljanja človečnosti v najširšem smislu, v njeni vsebini pa so zajeti vsi najpomembnejši problemi današnjega sveta - od lakote, enakopravnosti po rasah, barvi, veri in spolu do razreševanja vojnih konfliktov.

Avstrijsko delegacijo je vodil zvezni predsednik Thomas Klestil. V svoji obkonferenčni dejavnosti se je srečal s prek štiridesetimi državnimi predsedniki, med njimi tudi s slovenskim predsednikom Milanom Kučanom. Zelo aktiven

je bil slovenski premier Janez Drnovšek. Med drugim se je pogovarjal tudi z ameriškim predsednikom Billom Clintonom in angleškim premierom Johnom Majorjem.

Seveda je bila vojna v BiH spet vroča tema obkonferenčnih pogovorov državnikov. Na to temo oz. o poveljevanju natovih in ruskih čet v Bosni sta se pogovarjala tudi ameriški in ruski predsednik, različnih stališč pa nista uskladila.

Za dejavnost Združenih narodov njihovega Varnostnega sveta bo še najboljša ocena bosansko-hercegovaškega predsednika Alije Izetbegovića. »Široka dejavnost OZN se izkazuje v množici resolucij, njena neučinkovitost pa v njihovem neizpolnjevanju.« ■

MEDNARODNI POSVET V TRBIŽU

Večjezičnost v Kanalski dolini

Prejšnji petek in soboto je v Trbižu potekal mednarodni posvet na temo »Večjezičnost na evropskih mejah: primer Kanalske doline«, ki sta ga pripravila kulturno društvo Planika in člani krajevnega sedeža Slori (Slovenski raziskovalni inštitut iz Trsta). Posvet je bil pomemben zaradi tega, ker se je na njem poglobljeno in celovito spregovorilo o vprašanih večjezičnosti v Kanalski dolini ter še posebej o prisotnosti Slovencev na tromeji. Organizatorjem je uspelo pridobiti

za sodelovanje renomirane znanstvenike iz Ljubljane, Vidma, Celovca, Dunaja, Innsbrucka, Bergna, Kopenhagna in Osla. Poleg tega so prišli do besede predstavniki nemške skupnosti v Kanalski dolini (Carlo Lager), furlanske (dr. Mario Felschini) in slovenske (Salvatore Venossi). Posveta se je udeležil tudi trbiški župan, ki je spodbudno govoril o sožitju v Kanalski dolini.

Posvet je pokazal, da so tudi v Kanalski dolini vidni določeni premiki. Na to kažejo različ-

ni kazalci: od zastav treh sosednjih držav do prispevkov in pokroviteljstva dežele, pokrajine, gorske skupnosti in občine, trojezičnega transparenta v središču Trbiža do dejavne udeležbe župana Carla Toniuttija.

Predstavnik slovenske skupnosti v Kanalski dolini Salvatore Venossi je dejal, da bi si Slovenci še pred nekaj leti takega simpozija sploh ne mogli zamisliti, kaj šele prirediti.

Referate, izsledke in zaključke posveta bodo izdali v posebni brošuri. ■

Dve pomembni gospodarski ustanovi slovenske manjšine v Italiji – Tržaška kreditna banka in Kmečka banka v Gorici – imata ta čas precejšnje težave. Italijanska centralna banka v Rimu jima je pred letom dni poslala komisarsko upravo, ker je bil po njeni oceni njun lastniški kapital v razmerju do bančnih rizikov znatno prenižen. Deloma se jima je očitalo tudi premalo previdna oz. celo sumljiva politika kreditiranja. Slovenski delničarji celotnega zahtevanega zvišanja lastniškega kapitala niso mogli doseči sami, zato je centralna banka imenovala dve večji italijanski banki, da se udeležita pri omenjenih bankah. Slovenska država je bila naprošena za kapitalno pomoč v obliki udeležbe Nove Ljubljanske banke ali njene nemške hčerke, da bi se v obeh bankah ohranil slovenski vpliv. Vlada Slovenije tega ni odobrila, tako da se bo v obeh bankah okreplil vpliv italijanskih bank.

Slovenska manjšina v Italiji se boji, da bi to lahko privedlo do izgube njenega vpliva na svoji banki, ki bi znali postati bolj ali manj podružnici večjih italijanskih bank iz Verone in Brescice. Narodni skupnosti se porajajo spomini na čas v prvi polovici tega stoletja, ko so jo italijanski fašisti spravili ob njene gospodarske in kulturne ustanove.

Čeprav problemi manjšinskih bank veselijo nekatere italijanske nacionalistične skrajneže, situacije v tridesetih letih in zdaj po mojem ni mogoče primerjati. Je pa treba oceniti, kako razvijati manjšinsko gospodarstvo v postjugoslovan-

skih razmerah. Slovenske gospodarske strukture v Italiji so, podobno kot na Koroškem, po letu 1945 bistveno profitirale od posredniške vloge v trgovini z Jugoslavijo. Če so nastali kakšni problemi, se jih je reševalo po politični poti. Razpad Jugoslavije je razmere bistveno spremenil. Kot možni partner je preostala le mala osamosvojena Slovenija, ki se gospodarsko prav tako ubada s posledicami izgube jugoslovanskega in pridobivanjem novih trgov, uvajanjem tržne ekonomije in reševanjem s tem povezanih problemov.

koristno vlogo pri utiranju poti slovenske države v to združenje, ne pripisuje posebne pomena. Včasih nastaja vtis, da uradna Slovenija zamejcev ne obravnava kot subjekt in kot možnih koristnih partnerjev, temveč bolj kot ne-kakšne nadležne prosilce, do katerih pač obstajajo neke zgodovinske in moralne obveznosti, čeprav v svoji trmasti volji do preživetja včasih celo moti-

KOMENTAR

Piše dr. Kristijan Schellander

Slovenija in manjšinsko gospodarstvo

Politično je uradna Slovenija tako zaposlena z uveljavljanjem samostojne državnosti, z zunanje-političnimi problemi z Italijo in Hrvaško, utrjevanjem pozicije na mednarodni ravni, približevanjem Evropski uniji in NATU, denacionalizacijo, privatizacijo, brskanjem po polpretekli zgodovini in dodeljevanjem krivde, strankarskimi spori in medsebojnimi obračunavanji, da za slovenske manjšine zunaj svoje države nima kaj dosti časa. Samostojnost je draga in lastnih gospodarskih problemov je dovolj, tako da so finančna sredstva, namenjena za podporo zamejskim Slovencem, omejena. Slovenska razvojna strategija svojim manjšinam, od katerih dve živita v državah članicah EU in bi lahko imeli

jo štrene slovenske diplomacije. Takšno držo posebno občutno izražajo poskusi dela slovenske politike, da bi manjšinam pod naslovom enotnosti vsilil nek določen način organiziranosti in zastopstva, ki je bolj podoben preteklim enopartijskim kot pa modernim pluralističnim družbenim modelom. To še dodatno razdira enotno nastopanje manjšine za bistvene cilje in predvsem med mladino krepki nejevoljo in nezanimanje za manjšinsko politiko.

Skratka, odnos uradne Slovenije do manjšin v tem času ni neproblematičen. V primeru manjšinskih bank v Italiji so svoj delež prispevali prav prišepetanci iz Slovenije, ki so namesto prispevanja k zmanjšanju obstoječih proble-

mov, nizkega kapitala in mednarodnih napak, zaradi idejnopolitičnega obračunavanja posredovali kočljive informacije rimski centralni banki, ki je potem ukrepala po svoje. Pričakovane kapitalne podpore pa, kot rečeno, ni bilo.

Manjšinsko gospodarstvo se bo moralo sprijazniti s spremenjeno situacijo. Potrebno bo realistično oceniti, kaj je od Slovenije mogoče pričakovati in kaj ne. Vsekakor bo treba opustiti predstavo, da bo Slovenija vse nastale probleme že nekako rešila. Upoštevati je treba realnost. Realnost glede

cem. Bogate strice se prosi za darilo, partnerje pa se najlažje pridobi, če se jim ponudi dobro blago ali preišljeno storitev. Če bomo npr. imeli konkurenčno ponudbo – bodisi kot strokovnjaki za pravna vprašanja, trgovino, zavarovalništvo ali finance v EU –, se je bodo verjetno podjetja iz Slovenije tudi posluževala, že zaradi jezika.

Manjšinsko gospodarstvo pa mora bolj zavestno iskati svoje možnosti tudi v okolju države, v kateri živi, oz. unije, katere članica je država, se inteligentno in samozavestno vključevati v »večinske« gospodarske strukture. Neko »čisto« slovensko gospodarstvo je v času mednarodnega prepletanja od proizvodnje, trgovine do osebnega računalnika preko interneta v lastni dnevni sobi prav tako iluzorno kakor manjšina s strukturo države v državi – etnično čista in idejnopolitična enota.

Slovenije je takšna kot pač je: država je majhna, ima svoje cilje in poglede, prestrukturirati mora svoje gospodarstvo, se mednarodno uveljaviti in rešiti kopico problemov na vseh družbenih področjih, tako da ni primerna za vlogo bogatega strica. Manjšine lahko od nje samo zahtevajo, da se opredeli in izrazi, kaj jim namerava ali more nuditi in kaj ne; najbolje bi bilo, če bi bilo to določeno v zakonski obliki, tako da bi bile pravice, dolžnosti in koristi obema stranema znane; manjšine bi vedele, na kaj lahko računajo.

Ustvariti morajo takšne gospodarske strukture in koncepte, da bodo v stanju preživeti tudi brez Slovenije, oz. s Slovenijo kot gospodarskim partnerjem, ne pa kot bogatim stri-

Zadružna zveza in posojilnice za to niso tako slab primer: kljub dolgoletni vključitvi v sistem Raiffeisen imajo še vedno slovenski značaj in omogočajo delo številnim koroškimi Slovencem. Celo več, brez tega vključevanja je vprašljivo, kolikšen pomen kot gospodarski faktor koroških Slovencev bi sploh še imele. Če bodo manjšinski gospodarstveniki še nadalje delali inteligentno in se ne bodo pustili motiti od nekaterih maloformatnih politikov, ki na naš mali manjšinski svet gledajo zgolj skozi šablono levo ali desno, krščansko ali socialistično in naše ali njihovo, bo naše gospodarstvo preživelo in se lahko celo krepilo – s Slovenijo, brez nje ali kljub njej.

KAJZAZE PRI BILČOVSU

Evropa v glavi in srcu

SPD Bilka v Bilčovsu je pretekli petek pripravilo predavanje dr. Wolfganga Petritscha na temo »Koroški Slovenci in druge narodnostne skupnosti v EU« v okviru prireditvene serije »Prihodnost Avstrije – prihodnost Evrope« ministrstva za pouk in kulturne zadeve.

Evropa je multietnična

V Evropi živi nad 70 različnih narodov in narodnosti v skupaj 45 državah. V članicah EU (15) govorijo nad 40 jezikov, uradno pa jih priznavajo 11. Majhne jezikovne in narodnostne skupnosti pa se borijo proti asimilaciji in izginevanju, imajo gospodarske težave, ker je njihov življenjski prostor na robu razvitih centrov. Etnična raznolikost je v preteklosti, pa tudi v sedanjosti, privedla do resnih konfliktov (balkanska kriza). Srednja Evropa pa je zadnjih 50 let cona miru (razen Irske v kateri poteka proces krčevitega približevanja različnih nacionalnih držav v skupno Evropo. Znani angleški državnik W. Churchill je evropsko

Dr. Wolfgang Petritsch in organizator Janko Ferik

integracijo označil »kot najtežjo obliko, vendar edino možno«. Predavatelj je odločno zagovarjal integracijo, odklonil pa je asimilacijsko politiko. Kot primer »nespektakularnega zedinjenja« je omenil skupno pisarno regij južnih in severnih Tirolcev ter Trienta.

Varstvo manjšin

V Evropski uniji obstajajo razni dokumenti, ki varujejo pravice manjšincev. Leta 1975 so sprejeli v zaključno listino helsinške konference osebne pravice članov narodnostnih skupnosti. Leta 1992 so sprejeli

Charto o zaščiti regionalnih jezikov in kultur. Maastrichtska pogodba iz leta 1993 odločno odklanja sovraštvo proti manjšinam, tujcem in inozemcem. Avstrijski zakon o narodnostnih skupnostih jamči manjšinam zakonsko določene pravice in zaščito. Po njegovem mnenju je zipiranje in izolacija manjšine napačna. Dvojezičnost oziroma večjezičnost pomeni dobro osnovo za konstruktiven in miren razvoj v Evropi.

Projekti

Leta 1983 so ustanovili pisarno

za jezikovne manjšine v Dublinu, ki podpira razne projekte malih narodnostnih skupnosti. Nadalje EU podpira medregionalne programe, na primer med Štajersko in Slovenijo, Tirolsko, Solnograško in Italijo. Ta projekt je v fazi nastajanja in obsega različna področja: varstvo okolja, nacionalni parki, tehnična pomoč, načrtovanje prostora, informacijski sistemi, turizem itd. V ta okvir spada tudi zaključna konferenca o manjšinskem kulturnem turizmu v Tinjah. Po predavateljevem mnenju se za manjšine odpirajo nove možnosti sodelovanja in financiranja projektov. Dr. Petritsch je ocenil, da ima Slovenija po najnovejših gospodarskih podatkih (boljši od Portugalske) dobre izglede za sprejem v Evropsko unijo.

Po zanimivem predavanju so udeleženci zelo vneto in ustrezno postavljali vprašanja. Podpredsednik NSKS dr. Apovnik je izrazil močne dvome v združeno Evropo zaradi egoističnih interesov posameznih držav in vprašal, kaj lahko koroški Slovenci pričakujejo od regionalnega pospeševanja. Nekatere je zanimala ekologija, transportni problemi, francoski

atomski poskusi, vprašanja poljedelstva in kmetov, gospodarska in monetarna unija, zunanja politika, različna stopnja gospodarskega razvoja znotraj EU, zunanja politika itd.

Predsednik ZSO dr. Sturm je v svojem prispevku poudaril, da EU podpira raznolikost. Proračun EU, ki znaša za manjšine 50 milijonov šil., je veliko premajhen (toliko izda Avstrija za svoje manjšine!). Zahteval je, da mora tudi večina sprejeti mišljenje in da je nacionalna državna zavest še močno zakoreninjena. Po njegovem mnenju je EU ekonomsko združenje. Prof. Wakounig je kritiziral francoski centralizem, kar se tiče varstva manjšin v EU, pa pogreša kolektivne pravice. Predavatelj je na številna kritična vprašanja odgovarjal stvarno pa tudi zelo diplomatsko. Pot do skupne Evrope bo dolga, možni pa so tudi koraki nazaj. Odklonil pa je politiko sile. Napredek je treba doseči s demokratičnimi sredstvi. Ideja o skupni Evropi še ni prodrla v vse glave in srca, to je počasen in dolg proces. Človek pač počasi spreminja navade, zavest, politične, družbene in ideološke predstave.

m. š.

KNJIŽNI SEJEM V FRANKFURTU

Največja manifestacija pisane besede

Če greš na Dunaj, moraš pustiti trebuh zunaj, je zapisal že Levstik. Če greš v Frankfurt na knjižni sejem, moraš opustiti upanje, da si boš ustvaril zanesljivo sliko o knjižnih izdajah zadnjega časa. 47. sejem je privabil 6500 razstavljalcev iz 97 držav, razstavljenih je bilo približno 327.000 novitet na 131.000 kvadratnih metrih. Ogromno sejmišče z najmoderneje urejenimi halami, ki so povezane s »tekočimi« hodniki, da obiskovalec prehitro ne omaga.

Sejem, največji te vrste na svetu, je v prvi vrsti namenjen založnikom in knjigotržcem. Tu kupujejo licence, naročajo knjige, navezujejo pomembne osebne stike, tu se srečajo novinarji, ki poročajo o literarni sceni in ne nazadnje: sejem spremljajo tudi avtorji, ki v vrvežu ugotavljajo svoje mesto na sceni »who is who?«.

Naj ne ponavljam preveč, da je bilo letošnje težišče avstrijska literatura. Odziv je prekosil vsa pričakovanja, izredno zani-

Thomas Busch na stojnici založbe DRAVA na frankfurtskem knjižnem sejmu

manje je verjetno pripisati tudi skupnemu jeziku (pa čeprav so obiskovalcem sejma delili majhen »avstrijsko-nemški slovar«). Že sredi septembra so začeli s spremljevalnimi prireditvami, gledališkimi predstavami, tiskovnimi konferenca-

mi, simpoziji, literarnimi branji, radijskimi in televizijskimi oddajami, pogovori z avtorji, filmi itd., vse na temo »literatura«. Med nekaj sto prireditvami tudi tele: 6. oktobra je Marijan Hinteregger predstavil Messnerjevo monodramo »XY ungelöst«, dan kasneje sledi literarno branje, kjer sodelujejo Andrej Kokot, Christine Janach, Gösta Maier, Engelbert Obernosterer, Josef Strutz, Josef Uhl, Manfred Moser in Edith Darnhofer, ki je pri »Dravi« pravkar izdala knjigo »First Land«. V Hiši literature se vrsti eno branje za drugim. 9. oktobra bere Gert Jonke, za njim Werner Kofler, v sredo, 11., sta tam tudi Robert Schindel in Robert Menasse, ki je imel glavni govor ob otvoritvi sejma. Pesmi raznih avtorjev, znanih in neznanih, bereta Wolfgang Gasser in Marion Degler.

Werner Schneyder bere svoje kabaretistične stvaritve. Občinstvo prihaja, vrata cvilijo, Schneyder je užaljen. »Naj vam premešam kavo?« se obregne ob poslušalko, ki vstopi s skodelico. Ljudje se odločijo, da vzamejo užaljenost bolj za hec. V Frankfurtski stari operi je »avstrijski večer«. Odlična mešanica branja, glasbe, kabareta in gledališča. Peter Turrini, angažiran kot vedno, opozori publiko na plakate svobodnjakov na Dunaju, ki ščuvajo proti umetnikom. V soboto ima svoj večer univ. doc. Klaus Amann iz Celovca. Berejo Werner Kofler, Josef Winkler, Antonio Fian in Gustav Januš. Kar trije avtorji omenjajo koroško himno (saj smo bili sredi oktobra), Frauentreu in Männermut ter krvavo mejo. Ni čudno, da so umetniki trn v peti tradicionalistov ... Klaus Amann ima pri-

pravljene čudovite spremljevalne besede. V nedeljo bere tudi Cvetka Lipuš.

Frankfurtsko gledališče je uprizorilo krstno predstavo Thomasa Bernharda »Heldenplatz« v Nemčiji.

Založba Drava

Direktorica založbe »Drava« dr. Helga Mračnikar in sodelavec Thomas Busch si takoj po prihodu v Frankfurt ne oddahneta. Navsezgodaj hitita v halo, da opremita svojo kojo, svoj »štant«. V kratkem času so knjige razstavljene, stene vabijo tudi s portreti Cankarja, Messnerja in Edith Darnhofer. Ena od treh sten je rezervirana za založbo Alekto. V istem nadstropju razstavljata tudi Mohorjeva in Wieser. Franc Kattinig ter Lojz Wieser prideta mimo na kratek klepet. Nenadoma se valijo po hodnikih mase ljudi. Ustavljajo se, sprašujejo, gledajo.

Popoldne je uradna otvoritev sejma. Med govorniki je tudi avstrijski minister Scholten, glavni govor pa ima avstrijski pisatelj Robert Menasse. Citate iz tega govora smo potem še precejkrat slišali. »Branje ne poboljša človeštva,« pravi Menasse, »samo boljši življenjski pogoji napravijo branje bolj nedolžno,« in navaja knjigo »Čebelica Maja«, ki je nacistom služila kot dokaz za teorijo o rasah, nasprotnikom pa kot dokaz, da se lahko šibkejši brani pred terorjem. Danes nihče več ne sluti kakšnih idoloških ozadij v tej zgodbi in Menasse meni, da »zgodovinskega napredka« ni, ničesar se nismo naučili iz zgodovine. (Če se prav spominjam, je to trdil že Hrvat Miroslav Krleža. Avstrijci ga prav malo poznajo, morebiti pa ga Menasse?!)

Obisk

Mračnikarjeva ima polne roke dela. Prihajajo založniki, avtorji, novinarji. Vsakemu se je treba posvetiti. Nenadoma šušljanje: Scholten je v hali. Ustavi se malo tu, malo tam.

V skupnem hotelu Frankenhof, ki je last Slovenca iz Domžal: založbe DRAVA, WIESER, HEYN, MOHORJEVA in CARINTHIA

Visok obisk: minister Scholten v pogovoru z avtorico Edith Darnhofer in direktorico dr. Helgo Mračnikar

Z leve: Gustav Januš, Werner Kofler in dr. Klaus Amann na literarnem branju v Hiši literature

Tudi s Helgo Rabl-Stadler je bil pogovor izčrpen

Zanimanje za Wieserjeve knjige je bilo tudi letos precejšnje

»Zvezda« med otroki T. Brezina

Prisrčen pozdrav, ko pride, seveda, poznamo se. Z avtorico Edith Darnhofer sledi kratek pogovor, saj sega poznanstvo še iz Kolumbije, ko minister še ni bil minister in je tam služboval. Scholtna odvedejo v sosednjo kojo, kjer stoji precejšnja množica s televizijsko ekipo: Uschi Glas predstavlja svojo kuharsko knjigo, a bi, prosim, skupaj, za posnetek... Scholtna naredi uslugo. Potem odhiti, termin, saj razumete... Ampak na vsak način se vrnem. Res se vrne in se temeljito posveti knjigam. Sprašuje, Mračnikarjeva razlaga, odgovarja. Kaj dela moj prijatelj Janko Messner? Lepo ga pozdravite, dostavi.

Avstrijski paviljon

Okrogla steklena zgradba sredi sejmišča, z miniaturnim stolpičem v podobi ogromnega nebotičnika, v katerem je uprava sejma. V paviljonu je kavarna, dobiti je »štrudel« in torto Sacher, ob otvoritvi tudi hrenovke ali »frankfurterice«, katerim pa Nemci pravijo »Wienerwürstchen«, dunajske klobasice. Poleg kavarne majhen izbor avstrijskih knjig, tudi Wieserjeve, Mohorjeve in Dravine. Knjižnica preide v precej veliko in izredno domiselno razstavo knjig oz. predmetov, ki so v povezavi z različnimi avtorji ali knjigami, prave majhne inštalacije v vitrinah. Janko Ferk ima tam svoje mesto.

V paviljonu je tudi radijski studio, vsak dan so tam branja, pogovori z avtorji in založniki, med njimi tudi Lojze Wieser. Eno popoldne je rezervirano za otroke, berejo Thomas Brezina, Folke Tegethoff in Renate Welsh.

Ob robu

Založba Nova revija iz Ljubljane je na posebni tiskovni konferenci predstavila antologijo avtorjev iz Nove revije. Navzoče so osebe z zvenečimi imeni: France Bučar, Jože Pučnik, Drago Jančar, bosanska avtorica Katja Čelan, predsednik slovenskega PEN kluba Boris A. Novak, moderira Mira Miladinović. O literaturi le toliko, kolikor je igrala vlogo pri osamosvojitvi Slovenije. Bučarja zanese in pretirava s poudarjanjem medsebojnega kulturnega vpliva med Nemčijo in Slovenijo. Jančar poudarja pomen pisateljev v osamosvojitvi. Pučnik je ponosen na avtorje v tistem času. Sledi diskusija. Kaj pa avtorice, sem sitna. Zakaj so komaj štiri med pribl. 60 imeni? Tišina. Ne vemo. Žal nam je, se znajde Pučnik. Aha.

Gospodarska zbornica Slovenije je pripravila sprejem z bifejem, plošče sem lahko videla zjutraj v hotelu, kjer smo stanovali. Na sejmu se je predstavila še Državna založba, Gorenjski tisk in Mladinska knjiga.

Tudi Bosna ne manjka,

imajo kar tri stojnice, v vsaki pa kraljuje nova izdaja korana v dragoceni vezavi. Predstavil jo je sam bosanski zunanji minister. Novinarjem je nerodno. Kaj naj pišejo? Ves svet zbira prvo pomoč, zdi se, da mimo potreb prebivalstva, ki potrebuje v prvi vrsti koran. Maruša Krese je izbrila, da so Bosanci dobili stojnico zastoj, Maruša je častni gost sejma, ponjo pridejo z imenitno limuzino. Maruša škili na koran in molči. Zdi se mi malce obupana.

Hrvaške založbe imajo precejšen prostor, razkošno opremljen. Kar pri vходу, še malo bolj pompozno kot koran, velike in lepe knjige in slike gospoda Tudjmana. Ne ogledam si ostalega, dovolj imam. Skoraj me prevzame simpatija do beogradske založbe, ki ima svojega Miloševića skritega med množico drugih knjig.

Hitim nazaj k »Dravi«. Med potjo postanem ob studiu Hessenskega radia, ki že spet vodi diskusijo o tem, ali naj Annemarie Schimmel dobi mirovno nagrado ali ne. Gospa Schimmel skuša razložiti v eni od svojih knjig, da ne gre drugače, kot da so Rusdieja muslimani pač prekleli, tako zapoveduje vera. Moleduje za razumevanje. Meni ga manjka in grem naprej. Ni kaj, pri eni od stojnic pokukam v njeno knjigo o pomembnih ženah v islamu. Razočarana odložim knjigo. Opisuje le nekakšne svetnice in kraljice v legendah. Nič mesenega, oprijemljivega. Annemarie Schimmel je nagrado dobila.

Kaj pa »naše« tri založbe?

Franc Kattinig, poslovodja Mohorjeve založbe, pravi, da se ni zgodilo nič pretresljivega. Zanimanje je bilo predvsem za knjigo o soški fronti, kaže, da jo bodo prevedli v italijanščino. Zelo lepo knjigo z Januševimi slikami je Kattinig predstavil povabljenemu krogu v hotelski restavraciji.

Lojze Wieser ni skrival svoje zaskrbljenosti zaradi težkega finančnega položaja svoje založbe. Pa vendar, precej solidarnosti da je čutil in naročila so velika kot še nikdar.

In Drava? Dr. Mračnikarjeva je silno zadovoljna, uspešnic je kar več: First Land (Edith Darnhofer-Demar), v presenetljivem obsegu Traumreisen (Klaus D. Olof in Miloš Okuka) in prevod Cankarja Pavličeks Krone.

Mračnikar: »Lahko rečem, da akceptanca naše založbe in njenega programa v mednarodnem merilu raste. Frankfurter Rundschau je npr. na prvi strani svoje znamenite literarne priloge poudaril Dravo kot eno tistih založniških hiš, ki skrbijo za duhovni pretok v Evropi. To je obenem potrditev mojega dosedanjega dela kot tudi priznanje in podpora, da to pot nadaljujemo. S. Wakounig

LJUBLJANA – OBLETNICA INŠTITUTA ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA

Sedemdeset let v službi manjšin

Preteklo sredo so se ob slovesnosti na ljubljanski univerzi spomnili 70-letnice delovanja Inštituta za narodnostna vprašanja (INV). O pomenu inštituta so spregovorili minister za znanost in tehnologijo prof. dr. Rado Bohinc ter sodelavci inštituta. Med številnimi voščilci pa naj omenimo predstavnik zamejstva in sodelavce njihovih raziskovalnih inštitutov v Trstu in Celovcu.

V zbornični dvorani ljubljanske univerze je slavnostni govornik prof. dr. Peter Leuprecht, namestnik sekretarja Sveta Evrope, dejal, da je treba ustvariti »politično okolje, v katerem se bodo manjšine počutile varne«. Nadalje je opozoril, da nekatere države enostavno zanikajo obstoj manjšin (Turčija in tudi Francija). Manjšinsko vprašanje je postalo eno najpomembnih vprašanj sožitja in miru v Evropi. »Spoštovanje bližnjega, razlik in manjšin so osnove sožitja, pri katerem prevladujeta pluralizem in demokracija, tako v odnosu do manjšin kot tudi znotraj manjšin samih«, je med drugim dejal Leuprecht.

Ob okrogli mizi, kjer so sodelovali znanstveniki INV in predstavniki inštitutov v Trstu, dr. E. Susic, in Celovcu, dr. A. Malle, so kritično ocenili delo in nakazali smernice za preučevanje in povezovanje posameznih raziskovalnih projektov, izobraževanje na področju etničnih študij in prenašanje rezultatov v prakso. Dr. Augustin Malle od SZI v Celovcu je kritično ugotovil, da je na osnovi projektnega financiranja kontinuirano delo nemogoče. Zanj obstaja realno vprašanje, kdaj bodo izginili Slovenci na Koroškem. Osnovni problem SZI pa je, da mu manjka perspektiva. Zaskrbljivo je upadanje znanja slovenščine. Metodologija dvojezičnega pouka pa je slabo raziskana. Prof. Vladimir Klemenčič je opozoril na visoko raven raziskovalnega dela INV, ki je lahko zgled drugim državam. Dejaj, da bo treba pospešiti mednarodno sodelovanje. Zelo kritično stališče do asimilacije je zavzela predstavnik madžarske narodne skupnosti v Sloveniji. Predstavnik slovenske narodnostne skupnosti Lazslo Göncz pa je izrazil željo po bolj tesnem sodelovanju in preučevanju interetničnih odnosov na narodno mešanem področju.

Na svečani seji Upravnega odbora INV pa so podelili priznanja zaslužnim dolgoletnim sodelavcem. Prejeli so jih: Drago Druškovič, Janko Jeri in Janko Pleterski. Slovenski predsednik Milan Kučan pa je ob sprejemu inštitutu podelil srebrni častni znak svobode republike Slovenije.

Iz zgodovine INV

Jugoslovanska Matica, ki je delovala predvsem v slovenskih in hrvaških deželah tedanje

Kraljevine SHS in Ciril-Metodova družba sta soustanoviteljici Manjšinskega inštituta, ki je začel delovati februarja leta 1925. »Manjšinski inštitut je za proučevanje preteklosti in sodobnega položaja Slovencev v sosednjih državah, v Sloveniji in v zamejstvu zbral širok krog prostovoljnih sodelavcev doma in v zamejstvu«. Vodja inštituta od leta 1925 do 1941 pa je bil njen ustanovitelj Vinko Zorman. Po italijanski okupaciji leta 1941 so del arhiva poskrili v Narodni in univerzitetni knjižnici, marsikaj pa celo uničili, ali vsaj odstranili podatke o avtorjih. Nekateri sodelavci so se vključili v gibanje OF, ki je oktobra leta 1941 ustanovila Komisijo za proučevanje vprašanja bodočih slovenskih meja (med člani: Fran Zwitter, Bogo Grafenauer, Lovro Kuhar, Edvard Kocbek in drugi). 9. januarja 1944 je bil po sklepu izvršnega odbora OF ustanovljen Znanstveni inštitut ter za njegovega direktorja imenovan docent ljubljanske Univerze, zgodovinar dr. Fran Zwitter. Med os-

Dokumentacijska dejavnost

Specializirani INDOK center INV skrbi za pridobivanje, obdelavo in hranjenje gradiv z različnih področij etnične problematike in tako oblikuje specializirano bazo podatkov ter sodeluje v sistemu COBISS. Skrbi tudi za diseminacijo informacij s področja etničnih vprašanj slovenskim in tujim uporabnikom.

Organizacija mednarodnih znanstvenih srečanj

INV sodeluje v organizaciji mednarodnih srečanj, ki vplivajo tako na izoblikovanje in razvoj teoretične misli kot tudi na izboljšanje dejanskih razmer, v katerih etnične skupine živijo. Nekatera teh srečanj so bila prelomnica tudi v svetovnem merilu – npr. Seminar OZN o človekovih pravicah v večnacionalnih skupnostih (Ljubljana, 1965), ki je bil prvi mednarodni seminar o tej temi na univerzalni ravni. Drugi pomembnejši seminarji so bili še: Seminar OECD o vzgoji in

Odlikovanca dr. Janko Pleterski in Drago Druškovič

novnimi nalogami je bilo pripravljeno gradivo in slovenskih stališč glede bodočih državnih meja. Inštitut je tik po vojni nekajkrat menjal naslov, s 1. julijem 1948 pa je začel delovati pod sedanjim imenom. »Naloga inštituta je, da podrobno preučuje politični, gospodarski, socialni in kulturni položaj in razvoj ob mejah in onstran državnih meja živčih Slovencev ter objavlja izsledke tega preučevanja s tiskom in predavanji«. Od leta 1956 je INV samostojna znanstvena ustanova.

DEJAVNOSTI

Raziskovalna dejavnost

Temeljna dejavnost inštituta je raziskovalna, ta pa zajema osnovne in aplikativne raziskave s področja etničnih študij. Raziskovalci pokrivajo področja etnologije, filozofije, jezikoslovja, politologije, psihologije, prava, sociologije in zgodovine. Trenutno potekajo na INV štirje dolgoročno zasnovani raziskovalni projekti, ki se nanašajo na primerjalno preučevanje položaja narodnih manjšin v Sloveniji in zamejstvu ter Slovencev na območju bivše Jugoslavije.

izobraževanju v večnacionalnih skupnostih (Ljubljana, 1985), Seminar v okviru Delovne skupine za manjšine Alpe-Jadran (Bled, 1993), Seminar UNESCO o večplastni identiteti (Ljubljana, 1994).

Publicistična dejavnost

Od leta 1960 INV izdaja publikacijo Razprave in gradivo / Treatises and Documents (sedanji urednik mag. Boris Jesih); kot edina slovenska specializirana revija za narodnostna vprašanja objavlja prispevke domačih in tujih strokovnjakov. Povzetki člankov so objavljeni v angleščini ali v enem od svetovnih jezikov. Doslej je izšlo 28 števil.

Na tem mestu naj omenimo nekaj pomembnejših sodelavcev INV, ki so se ukvarjali ali se ukvarjajo z manjšinskim vprašanjem in ki so sodelovali na koroških kulturnih dnevih v šestdesetih in sedemdesetih letih: Silvo Devetak, Drago Druškovič, Bogo Grafenauer, Boris Jesih, Marija Jurič-Pahor, Vladimir Klemenčič, Dušan Nečak, Janko Pleterski, Janez Stergar, Lojze Ude, Tone Zorn, Fran Zwitter in drugi.

m. š.

ŠENTVID OB GLINI

Rojstvo iz katastrofe

V ponedeljek se je v Šentvidu ob Glini pričel že tradicionalni literarni teden. Letošnje geslo se glasi »rojstvo iz katastrofe«. Na treh večerih bodo strokovnjaki in literati razmišljali in brali o domovini, identiteti, o katastrofah, kot so to razpad avstro-ogrske monarhije, prva svetovna vojna, obrambni boj na Koroškem, patriotizem, brezdomstvo, spreminjanje vrednot Za program pa sta spet odgovorna Reinhard Kacianka in Janez Strutz s celovške univerze.

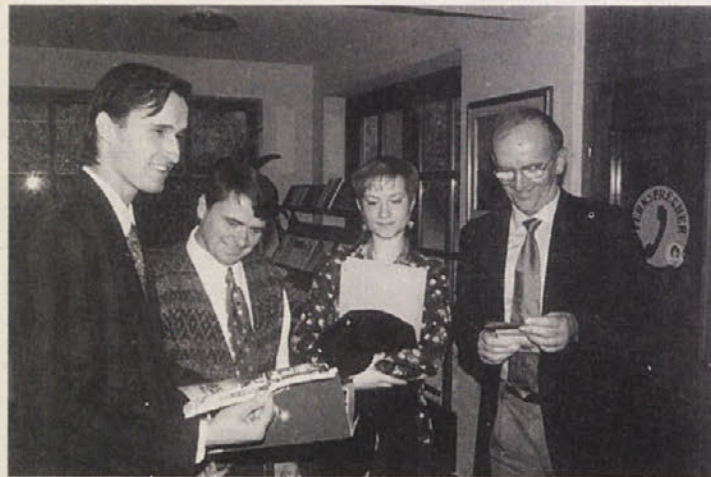
V ponedeljek je predaval Staroavstrijec Jeremy Adler (Praga / London) o treh nemško govorečih pisateljih – Franz Baermann Steiner, H.G. Adler in Franz Wurm – vsi rojeni v Pragi, ki pa so po razpadu monarhije zapustili domovino in se naselili v Angli-

ji. Predavatelj je orisal duševne stiske in težave teh treh brezdomcev, ki so v angleških družbenih razmerah vsak po svoje gradili novo eksistenco. Za vse tri avtorje pa je tipična skeptičnost in brezizglednost. Najbolj nesrečno pa se je počutil Franz Steiner. Ostali ma dvema pa je uspelo prodreti v nemški kulturni prostor.

Maruša Krese je brala tekst o življenju v vojnem Sarajevu, kjer je po svojih močeh pomagala in pomaga s solidarnostnimi akcijami. Zelo sarkastično opiše stiske, težave, vsakdanjik te težko prizadete metropole v »jugoslovanskem labirintu«. Robert Schindel je bral iz knjige »Gebürtig«, filozof Lissmann z Dunaja pa je razmišljal o katastrofah našega stoletja. *m. š.*

TINJE

Manjšine in kulturni turizem

Tajnik SGZ mag. J. Picej z udeleženci konference

Marko Kowar

Pretekli petek je Slovenska gospodarska zveza pripravila zaključno konferenco o projektu »Narodnostne skupnosti in kulturni turizem«, katerega je finančno podprla Evropska komisija, referat za turizem. Tri evropske manjšine, Frizijci, Lužiški Srbi ter koroški Slovenci so na zaključnem zasedanju predstavili akcijske programe za pospeševanje kulturnega turizma.

Na začetku tega leta, je dejal glavni vodja projekta M. Leyendecker od Brandenburg Consulta, so se v Budišinu srečali zastopniki treh manjšin na otvoritveni konferenci, na kateri so v delovnih kroških razpravljali o trenutnem položaju manjšin in o možnostih medsebojnega informiranja.

Osnovna zamisel: narodnostne skupnosti morajo slediti želji po razvoju kulturnega turizma in kritično osvetliti pomen le-tega. Odločilnega pomena pa je trženje takega kulturnega turizma. Od več kot 200 predlogov je Evropska komisija sprejela 21 projektov. Komercialno delo oziroma uredništev projektov, modelov pa bo naloga posameznih skupin. Nikakor pa ne želijo povečati števila prenočitev, ker »se kultura ne obrestuje v smislu dobička«

Lužiški Srbi

Predstavnik Lužiških Srbov Marko Kowar je podal obširno poročilo o projektu, kako si predstavljajo kulturni turizem v njegovi domovini. S »Srbsko kulturno progo« želijo turiste seznaniti s šegami in navadami, bogatim kulturnim izročilom, življenjem, galerijami in muzeji Lužiških Srbov. Gospa Nowak se je v svojih izvajanjih prav tako kot Kowar izrekla proti masovnemu turizmu in redukciji kulture na raven konzumnega produkta. Treba se je upreti tujim vplivom in predpisom. V integraciji vidi možnost soodločanja in krepite narodne samozavesti.

Frizijci

Projekt vodja pri frizijski narodnosti R. Terpstra vidi v kulturnem turizmu možnost za ohranitev številnih kulturnih spomenikov v Friziji. Omenil

je, da je v zadnjih dveh stoletjih domovino zapustilo veliko ljudi. Obrnili se bodo prav na emigrante in jih skušali navdušiti za kulturni turizem. Z njegovo pomočjo nameravajo goste seznaniti o kulturi in življenju Frizijcev in zagotoviti delovna mesta in dohodke prebivalcev.

Koroški Slovenci

Tajnik SGZ Jozi Picej je opozoril na težave v koroškem turističnem gospodarstvu. Ugotovil je, da slovenska narodnostna skupnost turistično navzven skoraj ni prisotna. S projektom kulturni turizem vidijo v SGZ možnosti skupno z raznimi turističnimi agencijami za prodor na širši trg. V ta namen so izdali večjezično brošuro »Na južnem Koroškem«, ki jo bodo delili tudi na raznih sejamskih prireditvah skupaj s KTG. Nadalje planirajo izdati kulturno-turistični folder. KKZ pa bo naslednje leto organizirala (februarja 1996) tečaj za kulturno-turistične spremljevalce/spremljevalke. Brata Hanzl in Franci Tomažič pa sta predstavila projekt »Koroški Slovenci v Internetu«. Trenutno program obsega 80 strani v štirih jezikih (angleški, nemški, slovenski, esperanto), vsebuje pa zgodovinske informacije, literaturo, kulturo, kulturno-turistične znamenitosti, ljudsko kulturo, termine, kuhinjo itd. Tudi obe ostali narodnostni skupnosti pripravljata po zgledu koroških Slovencev programe za vstop v

mednarodno komunikacijsko mrežo Internet.

Udeležence konference so pozdravili: dr. Anton Koren, podpredsednik SGZ, dr. Hubert Pirker v zastopstvu deželnega glavarja in Nužej Tolmajer od KKZ. Dr. M. Erhart iz kabineta komisarja Fischlerja pri Evropski uniji pa je predaval o »Evropskih dimenzijah turizma in kulture«

Marko Kowar, direktor Hiše za srbsko ljudsko kulturo, je kulturni turizem ocenil takole: »Po razpadu vzhodnega bloka je dobil kulturni turizem novo dimenzijo. Odločilno vprašanje pa je bilo, ali narodnostna skupnost sploh hoče kulturni turizem, ali sploh obstajajo kakšni načrti na tem področju. Kulturni turizem bo brez dvoma v prihodnosti pridobil na pomenu. Kot narodnostna skupnost se moramo odpreti, da preprečimo izolacijo. Asimilacijski pritisk pa je objektivni proces in ga izvaja večina. Manjšina pa mora razviti strategijo proti raznarodovanju in premisliti, kako se vede napram tem pojavom. Zgodovina je pokazala, da, če se ljudje zavedajo in če razvijajo močno narodno samozavest, se lahko uspešno upirajo pritisku, tako posameznik kot tudi skupnost. Na osnovi evropske raznolikosti vidim veliko možnost za razvoj in uredništev potreb narodnostnih skupnosti. Regije imajo možnosti, če se integrirajo v razvojne procese. Zavedam pa se nevarnosti asimilacije.« *Mirko Štukelj*

Pretekli petek je v Centru za duševno zdravje v celovški bolnišnici potekal 2. mednarodni festival lirike. Na letošnji dan odprtih vrat so organizatorji povabili strokovnjake s področja kulture, znanosti in umetnosti, da na podijski diskusiji spregovorijo na temo »kultura in zdravljenje«. Med drugim so diskutirali: Jutta Menschik-Bendele, psihologinja in psihoterapevtka, Reimo Wukounig, umetnik, Irmgard Bohunovsky, galeristka, Thomas Platz, šef celovške psihiatrije. V središču razmišljanj je bilo razumevanje za bolne v naši »bolni«, stresa polni družbi, v kateri šteje samo še denar in uspeh. Nadalje so reflektirali, kaj je normalno, kje je zunaj in znotraj, ali je duševna bolezen kulturni fenomen, kje so mejne črte med depresijo, shizofrenijo in strah-

om. Kaj in kako zmore umetnost in kultura, vsak posameznik vplivati na izboljšanje, zdravljenje duševnih stisk, je bil drug sklop, o katerem so govorili ob omizju. Diskutirali so tudi o terapevtskem učinku umetnosti na duševno drugačne in o medsebojnemu oplojevanju, kot primera pa so navedli hišo umetnosti v Guggingu (Nižja Avstrija) in de la Tour na Koroškem. Zvečer pa so brali Evelyn Schlag, Josip Osti iz Bosne, Gert Jonke, Robert Schindel, Cvetka Lipuš in Manfred Lukas Luderer. Avtorji so vsak po svoje in v treh jezikih brali o duševni stiski, bolesti in žalosti. Popoldne pa so goste ob lepem vremenu povabili na fešto. Za glasbo pa je poskrbel ansambel »Sweet emotion« (na sliki). *m. š.*

DRAVA NA KULTURNI JESENI

Pesem v kulturni jeseni

S sporedom »Vse je pesem« uglasbene slovenske koroške lirike in s krstno izvedbo novih sklad na besedilo Cvetke Lipušove je ansambel »Drava« preteklo soboto, 21. oktobra, v okviru 3. boroveljske kulturne jeseni gostoval v tamkajšnji mestni hiši. Čeprav je ansambel s tem sporedom že nastopil v Borovljah (v

mestni hiši, pri Cingelcu), je sobotni koncert privabil lepo število poslušalcev iz obeh narodnih skupnosti, ki so z navdušenjem spremljali odlični nastop skupine. Prireditelj, kulturnega krožka/Kulturring, da se odpre za sodelovanje in delovanje preko narodnostnih in jezikovnih mej. *wafra*

KMEČKA IZOBRAŽEVALNA SKUPNOST (KIS)

vabi na

1) praktični tečaj: pravilno sajenje in negovanje dreves
referent: dipl. ing. Ernst Dragaschnig, v soboto, 28. oktobra, ob 14. uri in v sadovnjaku družine Janežič, Leše 4

2) praktični tečaj: kuhanje žganja
referenta: dipl. ing. Ulrich Krell in dipl. ing. Klaus Hagmann v četrtek, 9. novembra, ob 19. uri v gostilni Podobnik, Bela/Vellach pri Železni Kapli

3) praktični tečaj: kvalitetno žganje
referenta: dipl. ing. Ulrich Krell in dipl. ing. Klaus Hagmann v petek, 10. novembra, od 14. do 18. ure v regionalnem centru v Šentjakobu v Rožu

4) šolanje pokuševalcev: praktično šolanje za degustacijo žganja
referent: dipl. ing. Klaus Hagmann v soboto, 11. novembra, od 9. do 12. ure v regionalnem centru v Šentjakobu v Rožu
Pozor! Prijava je nujno potrebna na KIS (tel. 0463/54864)

PREMIERA »ZDRAHE V BOŽJI HIŠI«

Kakor na zemlji, tako tudi v nebesih ...

V urah, ko se tema neopazno začneja poslavljati in ko po vaseh petelin enkrat ali pa večkrat zapoje (ne da bi koga izdal), in s tem naznanja dan, točno ob 3.33 uri zjutraj torej, so se v soboto, 21. oktobra, odprla vrata v gledališko dvorano celovškega ansambla. Ob zvokih, iz klavirja jih je izvajal jazz-pianist Tonč Feinig, se je pričela metafizična razprava »Zdrahe v božji hiši« o usodi človeštva ter se izrodila v krepak prepir med nebeško in peklenko smetano, med Bogom Očetom, Sinom in Svetim duhom, bolj dostojno je ta enota znana pod psevdonomom »Sveta trojica«, in odpadnikom Luciferjem ter ženskim principom Marijo.

Posvet, ali bolje rečeno psevdodemokratska razprava o že vnaprej sprejeti Očetovi odločitvi, da pokonča človeštvo, spodleti prav zaradi sebičnosti, ljubosumja, zavisti in premetenosti, in se sprevrže v orgijo medsebojnega obračunavanja ter konča v osrednjem vprašanju, ali ne bi bilo bolje in dosti bolj pravično in upravičeno, da namesto človeštva skrahirano božanstvo pokonča samo sebe, saj je tudi kot posebljeni moški princip doživelo porazno polomijo.

Avtor Mitterer je »Zdrahe v božji hiši« napisal kot predstavo, ki sloni izključno na besedilu in na izraznem instrumentariju igralcev brez vsakršne

Jezus (Martin Moschitz) potolaži svojo mater Marijo (Magda Kropiunig)

situacijske in scenske opore. Vse torej odvisi od tega, kaj režiser in igralci iz besedila in s svojimi igalskimi zmogljivostmi napravijo. Povest sama je napeta, polna iskrivih domislic, podobna je hoji po minskemu polju, kjer nikoli ne veš, kaj te pri naslednjem koraku čaka, katera pasja bombica se bo sprožila in spremenila potek razprave in predstave.

Brez napačnega patosa in puhlega slavospevanja, čisto suhoparno in korektno je treba ugotoviti, da so vsi igralci bili kos zahtevni nalogi. Bili so od-

lični! Vloge so jim bile kot na kožo napisane, kar je seveda v veliko čast režiserju Marjanu Bevku, ki jih je izbral.

Štefan Merkač v vlogi mrkega, vase zaljubljenega, zamerljivega in kisasto-užaljenega Boga Očeta, ki mora na koncu spoznati meje svoje neskončne in brezčasne bitnosti, Martin Moschitz kot slabičen Sin božji ali bastard, tako ga zaničljivo ozmerja Lucifer, šele ob pomoči Marije premore toliko upornosti in odločnosti, da pove Očetu v brk, kar si misli, Magda Kropiunig, ki brez pre-

lomnic in z vidnim užitkom igra kar štiri ženske vloge: gastarbajtersko čistilko, pankerco, hosteso in božjo mater Marijo, v poslednji vlogi kot ženski princip spodnese samopašnemu Bogu Očetu tla oz. božji tron in ga tako pahne v eksistenčno krizo. Aleksander Tolmajer je razcefran, razmajan in frfotajoč božji »ptič« Sveti Duh, ki naj bi razsvetljeval človeštvo, a je sam najmanj informiran o intrigah v nebesih in na zemlji. Zato, in ker ga je svojčas, v božji pradavnini, Bog iz ženske spremenil v

brezspolno bitje, je tako raztresen in neuravnesen, da že kar boli.

Vsaj na zunaj, za javnost edini, ki se zna vsaj količkaj enakopravno postaviti Bogu ob bok, je Lucifer, njegov najljubši angel, dokler se ni spuntal in hotel vreči Očeta raz prestol. Gizdalinskega Kneza teme in vladarja pekla, Bevk si ga je zamislil kot stalno zaposlenega menedžerja s hendijem, je prepričljivo zaigral Mihi Seher. Seveda pa ta prepričljivo velja za vse igralce in za jazzovskega pianista Tonča Feiniga ter za luč in tehniko, ki jo je imel na skrbi Niko Krištof. Prireditelj in nosilec projekta je Slovenska prosvetna zveza.

Obisk premiere je kljub ne- navadnemu času, ali pa morda prav zaradi njega, kaj več, bil nadvse dober. Ko je simbolično padla zavesa, in so nadnaravni razpravljalci o usodi človeštva soglasno ugotovili, da so imeli za sabo dolg in naporen dan, se je za zbujačo se mesto in publiko ta šele začel. Pri Joknu se je po predstavi vsakdo lahko primerno okrepcal za naloge belega dne.

Naslednja predstava »Zdrahe v božji hiši« bo v soboto, 28. oktobra ob 20. uri v k&k centru v Šentjanžu v Rožu. F.W.

V soboto, 14. oktobra, so se spet srečali štirje pevski zbori, tokrat že triindvajsetič. Pripravili so ga v Proseku v Italiji, na njem pa so tradicionalno sodelovali Mešani pevski zbor iz Brežic, Mešani pevski zbor iz Stražišča pri Kranju, Moški pevski zbor Vasilij Mirk iz Prosek-Kontovela in Mešani pevski zbor SPD »Zarja« iz Železne Kaple.

Tako bi lahko na kratko povzel poročilo o že tradicionalnem Srečanju štirih pevskih zborov, ki ga posamezni sodelujoči zbori menjaje prirejajo v enem izmed navedenih krajev. Tako bi lahko zapisal, če bi bilo to navadno pevsko srečanje. Ker pa to ni, ampak je nekaj posebnega, je treba v poročilu ujeti vsaj delček atmosfere, ki vlada na teh srečanjih.

Najprej posezimo nekoliko nazaj. Pred 23 leti so se v Kranju na pobudo tedanjih predstavnikov navedenih društev domeniti, da bodo vsako leto organizirali srečanje štirih pevskih zborov. Dogovor so izpolnili. V letnih delovnih načrtih društev je to »Srečanje« dobilo svoje stalno mesto. Navezali so se stike, ki se doslej niso preknili, najbrž ne tudi zato, ker so ob tem nastale pri-

Pomenek v prijetni družbi na »meddržavni« ravni

jateljske vezi. Letos je bilo po vrsti že 23. srečanje. Moški pevski zbor »Vasilij Mirk« je povabil v Prosek in spet so prišli vsi. Sicer se je sestav zborov res nekoliko spremenil, iz nekdanjih moških zborov so z izjemo gostiteljev nastali mešani zbori, Brežičani pa so letos nastopili tudi z ženskim. Torej je razvoj »Srečanja 4 pevskih zborov« odraz splošnega razvoja v družbi, kjer dobivajo ženske vedno bolj pomembno vlogo. Kulturni program, ki ima svojo stalno obliko v tem, da vsak zbor zapoje po štiri pesmi, ob koncu pa vsi združeni še štiri skupne, je bil v kulturnem domu v Proseku in mar-

sikaterega obiskovalca je prese-netil nivo, na katerem je potekal. Srečanja pa imajo svoj pomen tudi na ravni povezovanja med občinami. Tega so s svojo navzočnostjo in v svojih govorih podčrtali podžupani iz Brežic, Kranja in Železne Kaple. Za kapelsko občino se ga je udeležil podžupan Engelbert Ojster, za domačine pa je spregovoril predsednik SKGZ Klavdij Palčič. Združeni moški zbori so kulturni večer zaključili s pesmijo »Bratje, zapojmo«, ki jo je leta 1982 prav za ta srečanja skomponiral Radvan Gobec.

Po kulturnem programu se je srečanje nadaljevalo v društev-

ni gostilni ob prijetni večerji, skupnem petju in zatrdilu, da se bodo druženja nadaljevala tudi v bodoče. Za mešani pevski zbor »Zarja« iz Železne Kaple se je predsednik društva Jože Blajs zahvalil za gostoljubnost in pobratenim zborom podaril slike z upodobitvijo starega kapelskega običaja »Ante pante«. Slike je ustvarila Kapelčanka Dorli Bevc. V polnočnih urah smo srečanje zaključili s pozdravom »Na svidenje na 24. Srečanju štirih pevskih zborov v Železni Kapli« in z občutki, ki jih izraža že sam naslov srečanj. V zgodnjih jutranjih urah smo utrujeni, a zadovoljni prispeli domov. b. j.

POSOJILNICA
BOROVlje

Foto-razstava Hanzija Schaschla

Teloh, ki je komaj pokukal izpod snega in listja, zimska idila ob sotočju dveh potočkov, pomenek po nedeljski maši na gostilniškem vrtu, močerad, slapovi, drevje v mahu, sosedje in znanci – to so motivi, ki jih išče in tudi najde Hanzija Schaschl iz Ždovelj. Od preteklega petka naprej pa vse do konca leta jih v fotografiji razstavlja v prostorih boroveljske Posojilnice.

Schaschlove slike so komponirane in izbrane v veliko ljubeznijo do detajla in z večšim pogledom za situacijo. Fotograf si je oko bistril in izbistril v več kot 40 letih ljubiteljskega snemanja. Kako ga je fotografiranje privlačevalo, najbolj potrjuje dejstvo, da si je s svojo prvo plačo kupil fotografski aparat. V teh letih je steklo vode še in še po Dravi, Hanzej Schaschl se je izučil za krojača, pozneje odprl v Borovljah prvo čistilnico in bil tudi odbornik najprej glinjske, po združitvi pa boroveljske Posojilnice. Razstava je tako rekoč tudi homaža na umetniško ustvarjanje fotografskega samouka Hanzija Schaschla.

F. Wakounig

POL STOLETJA RAVENSKE GIMNAZIJE

Tradicija, ki obvezuje

Septembra so na Ravnah na Koroškem potekale sklepne prireditve ob 50. obletnici ustanovitve Gimnazije Ravne, ki je dala okrog 4500 maturantov. O njej se je na fakultetah širil dober glas, kot središče omike in izobrazbe pa je vplivala na življenje cele Koroške pokrajine. Ob ustanovitvi leta 1945 se je takratni Guštanj vpisal med deset dijaških središč Slovenije, a brez odločnih vizionarjev, domačinov se to ne bi zgodilo. Hoteli so premagati zaostalost in mladim Korošcem omogočiti lepše življenje. Duhovni oče gimnazije je bil 1980. leta umrl dr. Franc Sušnik. Ko se je po osvoboditvi vrnil iz koncentracijskega taborišča Dachau je s svojimi somišljeniki dosegel, da so tako rekoč iz nič ustanovili gimnazijo z internatom za bolj oddaljene. Najprej je delovala v zapuščenem gradu grofa Thurna, kjer je sedaj Koroška osrednja knjižnica, med ljudmi poznana kot študijska knjižnica. Prve generacije dijakov se spominjajo mnogih improvizacij, saj ni bilo dovolj šolskih tabel in drugih potrebščin, za tiste iz internata pa tudi ne slamaric, menažk. Kmalu je nastala prostorska stiska in dozorrel je sklep o gradnji gimnazijske stavbe. Prvi ravnatelj dr. Sušnik je ob podpori domačinov, predvsem pa vodstva železarne, kjer je bil tedaj direktor Gregor Klančnik, pa ob podpori iz Rudnika Mežica, dosegel tudi odločitev o novi gimnaziji.

Brigadirji

Graditi so jo pričeli 1948. leta. V ta namen so bili opravljeni mnogi prostovoljni »šihiti« železarjev in rudarjev, v prvi vrsti pa so za delo poprijeli kar gimnazijci sami, organizirani v delovne brigade. V času poletnih počitnic so se učilnice spremenile v spalnice, dijaki pa so postali brigadirji z lopatami, krampi in »karjolami« ter zagnani zbirali udarniške točke. Šlo je za čast, a tudi za določene privilegije; udarniki so imeli na primer prednost pri nakupu oblačil, ki jih je primanjkovalo, ali pri vstopu v kinodvorano. Vendar na podeželju takrat ni bilo gneče za ogled filma; zgodilo se je, da so na predstavo prišli le trije udarniki, se danes z nasmehom spominja eden od njih. Da pa so bili uspešnejši, so tudi marsikaj pogrnali, kot recimo krajšanje držala lopate pri izkopu globokih temeljev.

Sušnikovi dvojčici

Leta 1952 je pouk potekal že v velikih stavbi nove gimnazije, v prostorih gradu pa se je razvijala knjižnica, njena dvojčica, katere se je prijelo ime študijska. Dr. Sušnik je moral vložiti svoj trud tudi za pridobivanje prepotrebni knjig za svojo gimnazijo. Tako je uresničeval projekt, kateremu bi lahko rekli prosvetljevanje Koroške. Kot

Gimnazijsko poslopje, ki so ga tri poletje gradili tudi dijaki, organizirani v mladinske delovne brigade.

velja za pisatelja Prežihovega Voranca, da je svetu odkril Koroško, tako velja za Sušnika, da je Korošcem približal svet. Spominjajo se ga kot pedagoga s svojo širino, ki je z avtoriteto in očetovsko prijazno besedo vsajal dijakom zanimanje za učenje in branje knjig ter jim svetoval poklicne usmeritve; tako pozorno je spremljal slehernega dijaka. V sedemnajstih letih ravnateljstva je tudi skrbno kadroval in iz svojih pedagoških izkušenj svetoval profesorjem.

Kemija in razdeljena Koroška

Štirideset let, od leta 1949 dalje, je na ravenski gimnaziji poučeval tudi prof. Stanko Lodrant s Prevalj. V povojnih časih je bilo povsem običajno, da je oblast glede na potrebe namočala in premeščala uslužbenca in prof. Lodrant je bil kot diplomant kemije praktično že dodeljen inštitutu Vinča v Beogradu. Ravnatelj Sušnik pa se s tem ni sprijaznil, saj so bili takrat dobri strokovnjaki, ki jih je mlada gimnazija še kako potrebovala, redki. Pregovoril ga je in pri oblasti izpostavljala spremembo dekreta. Od takrat sta dvajset let skupaj prihajala s Prevalj v službo in načrtovala prihodnost gimnazije. Za mladega profesorja, ki se je odrekal znanstveni karieri, je nastopilo dolgo obdobje pedagoškega dela. Kot profesor je v množici dijakov iskal tiste z nagnjenji do kemije in fizike. Od vsega najtežje pa mu je bilo dijaka oceniti z negativno oceno in to je storil izredno poredko. Prijela se ga je namreč tudi Sušnikova misel, da je njihova naloga spodbujati in omogočiti študij čim več mladim Korošcem.

Kot dober poznavalec razdeljene Koroške, tudi čustveno povezan z Rožem in Podjuno, je z žalostjo doživljal posledice ideološke zaslepljenosti v časih petdesetih in šestdesetih let. Zaradi tega takrat tudi stiki s slovensko gimnazijo v Celovcu niso mogli delovati. Časi rdečih

Dr. Franc Sušnik je v času svojega ravnateljstva pozorno spremljal slehernega dijaka gimnazije; bil je strog in očetovski.

Polnih 40 let je prof. Stanko Lodrant razlagal kemijo in fiziko na njemu svojstven način ter boleče doživljal razdeljenost Koroške.

Ravenski Grad, kjer so bile prve gimnazijske učilnice z dijaškim domom, danes je v njem Osrednja koroška knjižnica dr. F. Sušnika.

in črnih so ga toliko bolj boleli, saj mladi ljudje in kolegi, s katerimi je delal, niso spoznavali drugega dela Koroške.

Pozneje so se srečanja med gimnazijama pričela krepiti. »Enkrat smo bili v mali vasi pod Jezerskim, v Kortah, kjer so vsi Slovenci. Smrtnikovi pobi so nam prišli pet. Bili smo tudi v Selah pri Kališniku, kjer smo zgroženi spoznavali nacistične zločine nad Slovenci. Tudi na Rebrci smo bili, tam je bilo čudno »lušno«. Ob tem je ravnatelj dr. Reginald Vospernik prosvetljeval moje kolege. Bili smo tudi v Jueni pri Globasnici. V te kraje so nas povabili oni in vsako drugo leto so se obiski menjavali. Mi smo jim pokazali Šentanel, Rimski vrelec in podobno«, je med

drugim pripovedoval prof. Lodrant. Za negovanje stikov si je prizadeval takratni ravnatelj prof. Tone Golčer, najbolj pa so se razvijala športna srečanja. Zadnja leta so posebej zanimivi in koristni stiki med dijaki v obliki njihove izmenjave. Tako se predsodki odpravljajo in drugačnost pritegne pozornost.

»Zgod(b)ovina gimnazije Ravne«

Prireditve ob častitljivem jubileju so bile številne. Sklepne so potekale na Ravnah v drugi polovici septembra. Najprej so v »študijski knjižnici« predstavili zbornik Zgod(b)ovina gimnazije Ravne na Koroškem, katerega je soustvarjalo okrog petdeset bivših dijakov različnih generacij. Uredniški odbor se je

pri izboru sodelavcev ravnal po vodilu doseženih znanstvenih naslovov, pestrosti poklicev in raznolikosti življenjskih zgodb. Na slovesnosti je njegova glavna urednica dr. Silvija Borovnik med drugim dejala: »Podo-bo ustanove, ki smo jo njeni bivši dijaki s svojimi besedili ali pa s slikovno dokumentacijo pomagali sestavljati, bi lahko imenovali skupinska slika z gospo. Ob njej pa v ozadju ne slutimo le neprecenljive kulturne dediščine, ki jo je vsem nam zapustil dr. Sušnik, temveč slišimo tudi citre prof. Lodranta, zanosne ure slovenščine pri zakoncih Mrdavšič, sendviče in kremšnite po dramskih vajah pri prof. Tonetu Sušniku, nekateri pa se spominjajo tudi seznama nujno potrebnih stvari za bivanje v povojnem dijaškem domu – lastne slamarice, menažke in jedilni pribor –, drugi Golčerjevega fička, vlarstva in enajste šole v Kodrinovi mlaki.« Zborniku je priložen seznam množice maturantov. Udeleženci predstavitev smo si lahko ogledali tudi razstavljeno gradivo, ki ponazarja zgodovino gimnazije.

Na predvečer slavnostne prireditve so se s svojimi deli v tukajšnjem Likovnem salonu predstavili nekdanji dijaki, zdaj akademski slikarji in kiparji Vida Slivnik-Belantič, Štefan Marflak, Benjamin Kumpelj, Andrej Grošelj in Miroslav Prodrik. Sama svečana prireditev je privabila okrog dva tisoč gimnazijcev in profesorjev, v vseh teh letih povezanih z »našo gimnazijo«. Prijela so se je še imena kot Sušnikova, samorastniška ali kar »moja«. Slovenski šolski minister dr. Slavko Gaber je kot slavnostni govornik poudaril, da so se Korošci sami in pravilno odločili ter ustanovili gimnazijo, pomembno tako za razvoj pokrajine kot širše skupnosti. Pedagoška širina ravnateljev, od dr. Sušnika, prof. Golčerja, prof. Kožarjeve in prof. Borstnejeve, sedanje ravnatelj, je omogočala ustvariti njeno tradicijo, ki je v času usmerjenega izobraževanja uspešno kljubovala postopnemu ukinjanju. Ob tem pa je minister dr. Slavko Gaber zagotovil, da bodo slovenske gimnazije dobile mesto kot so ga že imele. Po kulturnem programu umetnikov, bivših gimnazijcev, se je edinstven zbor spet zblížal na družabnem srečanju na Prevaljah.

Današnja sodobna ravenska gimnazija ima okrog osemsto dijakov, veličastna stavba pa je že pred leti dobila prizidek. Ravnateljica prof. Marjeta Borstner meni, da so po koncu usmerjenega izobraževanja oz. po letu 1990 znova ustvarjeni pogoji za nadaljevanje gimnazijske tradicije.

Samo Šavc

Go to hell or go to Connacht

Pojdi v pekel ali v Connacht

V 12. stoletju so Normani, potem ko so si stoletje prej priborili angleški kraljevi prestol, vojaško dobro organizirani zasedli tudi Irsko. Od tega časa dalje so bili bolj ali manj elita v dveh od štirih kraljevin Irske: Munster in Leinster. Connacht tako ni nikogar preveč zanimal, samo v Ulstru (Severna Irska) je bila galska elita še v premoči. Prišlo je do več uporov proti angleški nadvladi, toda kraljeva hiša Tudorjev je funkcionirala po principu »Surrender and Regrant« (podjarmljenje in pomilostitev) in plemiči, ki so po vstaji prosili za oprostitev, so več ali manj dobili svoja posestva nazaj.

Sistematično razlašanje

Prvič v zgodovini Severne Irske je ostalo precej zemlje brez lastnikov po begu »of the earls« (1607) in Angleži so začeli na to področje sistematično naseljevati lojalne škotske presbiterjance. Kljub temu je bilo do leta 1640 še 60 odstotkov posestev v katoliških rokah. Zaradi političnih konfliktov v Angliji so se Irci l. 1641 znova uprli, najprej uspešno, toda l. 1649 je vmes posegel vojaško sposoben Cromwell, ki je za mnoge Irce se danes personificiran vrag. Po zmagi je iz Ulstra izgnal veliko število katoliških posestnikov, njihova alternativa je bila »Go to hell, or go to Connacht«. V zameno so dobili manjša posestva v agrarno nepriljubljenih področjih Connachta. Konflikti v zvezi s prestolonasledstvom so se nadaljevali in če je Anglija kihala, se je Irska ob tem zagotovo prehladila. Protestanti večini v Angliji James II. iz rodbine škotskih Stuartov ni bil preveč pogodu in ponudili so prestol njegovi hčerki Mary ter njenemu možu Williamu of Orange. Večina katoliških Ircev se je v tem konfliktu postavila na stran Jamesa in l. 1. julija 1690 je prišlo do usodne bitke ob Boynu. William je zmagal in »Gaelic Ireland« (galsko-keltska Irska) je bila dokončno brez vodstva. Že leta 1688 je bilo samo 22 odstotkov zemlje v katoliških rokah, potem so l. 1691 posedovali le 14 in ob koncu 18. stoletja samo še pičlih 5 odstotkov. Poleg tega so trpeli pod množico kazenskih zakonov (penal law). Tako niso smeli imeti orožja, ne izobraževati svojih otrok, konja, ki je bil vreden več kot pet funtov, jim je lahko vsakdo vzel in številni poklici so jim bili prepovedani, javna služba zanje nedosegljiva.

Protestanti – nosilci irske zavesti

Toda v teku 18. stoletja je tudi del »novih Ircev« razvil nacionalni čut. Njihove vezi do matične Britanske niso bile več tako trdne, razlogi za tak razvoj različni. Prav Irci protestant-

Policijske kasarne v vsaki vasici, obdane s štirimetrskim zidom, bodečo žico in videokamerami – kdor potuje kot turist skozi Severno Irsko, niti ne more biti tako nepolitičen ali ignoranten, da bi mu uspelo spregledati, da je to konfliktno področje. Ko je letos župan mesta Derryja prosil svoje občane, tako protestante kot katoličane, da bi vsaj za nekaj let prenehali z marširanjem v spomin nekkih zgodovinskih dogajanj, je pridigal gluhim ušesom. Prišlo je poletje, julij in avgust, tradicionalna meseca protestantskih maršev v spomin bitke ob Boynu 1690, in marširali so dolga dva meseca z zastavami in bobni skozi katoliške vasi in predele mest. Katoličani

so se formirali v protidemonstracijah in svet je zvedel, da je bilo pri spopadih med skupinami v Belfastu ranjenih precej oseb. Premir je krhka zadeva, »zgodovinski spomin« spet onemogoča odkrite pogovore o prihodnosti tega področja, kjer naj bi prebivalci živeli, ne glede na versko pripadnost, v sožitju. In zgodovina Irske je kruta, kot je to vsaka zgodovina okupacije in kolonializacije.

Upravna razdelitev Severne Irske

skega porekla so se znova začeli boriti za neodvisno Irsko. Najznamenitejša sta upor Wolfa Tona l. 1789 in Roberta Emmeta l. 1803. Za razliko do večine upornikov v tej dobi je bil njihov ideal francoska revolucija. Ne le svobodna, temveč tudi socialno pravična Irska je bil cilj teh »United Irishmen«. Glavni del protestantov, ki so bili čustveno še vedno močno povezani z Britansko, pa se je organiziral v društvih z antikatališko usmeritvijo, kot na primer »Orange order«. Prišel se je konflikt, ki je še danes živ na Severnem Irskem.

Leta 1845 je Irska doživela največjo katastrofo v svoji zgodovini. Večina Ircev takratnega časa se je preživljala s krompirjem. Ko je med leti 1845 in 48 pridelek povsem segnil, je nad milijon ljudi umrlo od lakote, nadaljnji milijon pa je bil prisiljen emigrirati v Ameriko in

Avstralijo. Ta travmatična izkušnja je zapustila veliko grenkobo v ljudstvu, najbolj tudi zato, ker vlada v Londonu ni bila sposobna, mnogi pravijo, ni bila voljna učinkovito pomagati.

Keltska renesansa

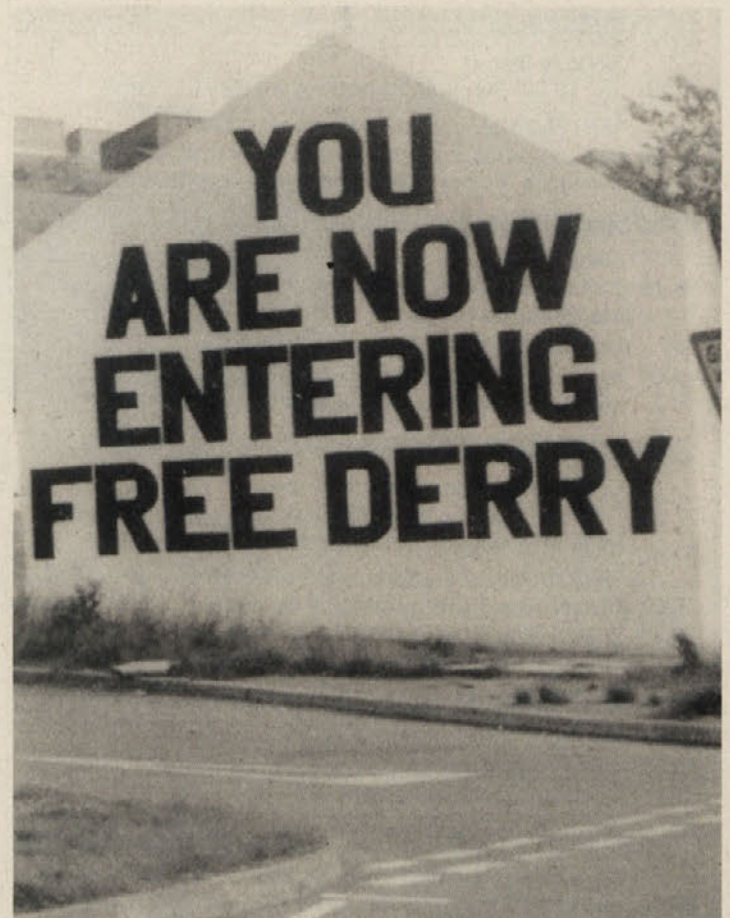
Šele keltska renesansa ob koncu prejšnjega stoletja je ustvarila novo osnovo za irsko zahtevno po neodvisnosti od Velike Britanije. Podpirala sta jo »Galska Liga« Douglasa Hyda – l. 1938 do 45 prvi predsednik Irske – in »Galska atletska asociacija«, nacionalna strešna organizacija, ki je negovala edinstvene športne panoge, kot npr. hurling v tako imenovanih »Gaelic Games«. Pisatelj kot William Butler Yeats (Nobelov nagradjenec l. 1923) ali Lady Gregory sta zbudila nacionalno zavest v precejšnjem delu meščanstva in intelektualne

irsko delavstvo vodil v tabor »nacionalistov« okrog Padraic Pearsa.

Velikonočni upor l. 1916 je sicer klavarno propadel, toda neusmiljena reakcija Angležev – masovne eksekucije, cenzura in predvsem brezobzirno obstreljevanje Dublina s težko artilerijo – je povzročila, da so Pearse, Connolly in ostali uporniki postali mučeniki v očeh prebivalstva. Po treh letih gverile so bili Angleži prisiljeni uvideti, da niso sposobni obvladati Irske. Pri splošnih volitvah novembra 1918 je »Sinn Fein« (Mi sami) dobila 73 od 105 irskih mandatov v Westminsteru in se konstituirala kot Dail Eireann – parlament. Nadaljna tri leta so minila, preden sta se Britanska in Irska zedinili o osnovni pogodbi, ki je predvide-

Avtorica Helena Verdel ob prastarem keltskem kipu

Mejo med verskimi četrtmi Derryja oznanjajo tudi napisi na stenah

mladine. Neuspešno avtonomistično gibanje Charlesa Stewarta Parnella za avtonomijo, neuspešno predvsem zaradi omejenosti britanske vlade, je pred prvo svetovno vojno povzročilo poleg gibanja za neodvisnost tudi nacionalistično gibanje, saj je James Connolly

vala »Irisher Freistaat« s 26 countiji in Severno Irsko s 6 countiji, ki so ostali pri Britaniji. Teh »Six occupied countries« je od takrat dalje tarča sporov. 26 x 6 = 1 je odtlej politično geslo Irske republikanske armade (IRA).

Se nadaljuje!

PRIREDITVE

PETEK, 27. 10.

- SELE, v farnem domu – KPD Planina, PD Sele
19.30 Predavanje: Politična orientacija v Selah v letih 1900-1945, predava mag. Hanzi Filipič, zgodovinar
- ŠENTJAKOB, v regionalnem centru
19.30 Predavanje dipl. inž. Maja Hode: Od buma do bumeranga – vpliv turizma in športa na okolje
- ŠMIHEL, v farni dvorani – SPZ
20.00 Felix Mitterer: Zdraha v božji hiši, režija Marjan Bevk
- BILČOVŠ, v avli ljudske šole – SPD »Bilka«
20.00 Musical »Prižgimo luč«, sod. MePZ ZG/ZRG za Slovence v Celovcu, MePZ in MoPZ »Bilka«

SOBOTA, 28. 10.

- BOŽJI GROB – Katoliška mladina
16.00 Začetek romanja po Podjuni, zbirališče na Božjem grobu; zaklj. v Dobrli vasi pribl. ob 16. uri. Prijave na KM, tel. 0463/51 11 66-78
- ROŽEK, v novi ljudski šoli – KD »Peter Markovič«
19.30 »Dober večer, sosed«, nastopajo citrar Marjan Beton, dekleta iz Bukovice in MePZ iz Sel
- ŠENTJANŽ, k & k center – SPZ
20.00 Felix Mitterer: Zdraha v božji hiši, režija Marjan Bevk

NEDELJA, 29. 10.

- ZILJSKA BISTRICA, v kulturni dvorani – SPD »Zila«
19.00 Premiera lutkovne igrice »Čarobni piskrč«, po ziljski pripovedki; igra skupina »Pikce«, režija Rihard Grilc
- ŠENTJAKOB, v farni dvorani – SPZ
19.30 Felix Mitterer: Zdraha v božji hiši, režija Marjan Bevk

TOREK, 31. 10.

- ŠENTRUPERT pri Velikovcu – ZKP
15.00 Osrednja svečanost za padle v boju proti fašizmu
- ŠENTPRIMOŽ, v kulturnem domu – SPD »Danica«
19.30 Koncert profesionalnega pevskega zbora CANTUS iz Užgoroda (Ukrajina)

ČETRTEK, 2. 11.

- TINJE, v Domu
18.30 Začetek tečaja »Italijanščina za začetnike, 1. del«

PETEK, 3. 11.

- ŠENTPRIMOŽ, v kulturnem domu – SPZ
19.30 Premiera: Feydeau/Fritz: Pokojna gospejina mama, glasbena komedija. Režija Vinko Möderndorfer, glasba Gabrijel Lipuš.

SOBOTA, 4. 11.

- TINJE, v Domu
14.30 (do 18.00) Seminar za bodoče matere in očete
- ŠENTPRIMOŽ, v kulturnem domu – SPZ
19.30 Feydeau/Fritz: Pokojna gospejina mama, glasbena komedija. Režija V. Möderndorfer, glasba G. Lipuš.

NEDELJA, 5. 11.

- TINJE, v domu
18.30 Začetek dopustniških dni za starejše ljudi, spremlja Majda Blüml (do 26. 11. ob 13. uri)
- ŠENTPRIMOŽ, v kulturnem domu – SPZ
19.30 Feydeau/Fritz: Pokojna gospejina mama; režija Vinko Möderndorfer, glasba Gabrijel Lipuš.

PONEDELJEK, 6. 11.

- CELOVEC, v pastoralnem centru
17.00 Zmenjena ura (z Vinkom Ošlakom), tema: Vsi sveti... Naša pokopališča – muzeji nevere na prostem?
- ŠENTPETER pri Šentjakobu, v telovadnici – SPD »Rož«
16.00 Izrazni ples z Jasno Knez (za otroke)
19.30 Izrazni ples z Jasno Knez (za ženske)
Prijave na Posojilnico-Bank Šentjakob

PETEK, 10. 11.

- ŽELEZNA KAPLA, v farni dvorani – SPZ
20.00 Koncert klasične glasbe; predvajajo Gabrijel Lipuš, Toni Kernjak in Kristijan Filipič

SOBOTA, 11. 11.

- BILČOVŠ, v avli ljudske šole – SPZ
20.00 Koncert klasične glasbe, predv. G. Lipuš, T. Kernjak in K. Filipič
- ŠENTJANŽ, v farni cerkvi – farni svet, SPD »Šentjanž«
19.30 Maša po vzhodnem obredu; združeni moški zbori »Foltej Hartman«, »Borovlje« in »Valentin Polanšek«

NEDELJA, 12. 11.

- ZAHOMC, v avli ljudske šole – SPZ
19.30 Koncert klasične glasbe – SPZ, predv. G. Lipuš, T. Kernjak in K. Filipič

SOBOTA, 18. 11.

- ŠENTJANŽ, v k & k centru – SPZ
17.00 Občni zbor Slovenske prosvetne zveze
20.00 Feydeau/Fritz: Pokojna gospejina mama, glasbena komedija. Režija V. Möderndorfer, glasba G. Lipuš.

NEDELJA, 19. 11.

- ŠENTJANŽ, v k & k centru – SPZ
14.30 Feydeau/Fritz: Pokojna gospejina mama

PONEDELJEK, 20. 11.

- CELOVEC, v Mladinskem domu, Mikschallee 4 – SPZ
19.30 Feydeau/Fritz: Pokojna gospejina mama

NEDELJA, 26. 11.

- VELIKOVEC, v Neue Burg (mestna hiša) – SPZ
14.30 Osrednji koncert »Od Korotana do Jadrana«, antifašistične in narodne pesmi

ZVEZA SLOVENSKIH ŽENA

vabi na dvodnevni seminar na temo

ZA STRPNOST

ki bo 10., 11. in 12. novembra t. l. v Portorožu
Prijave in informacije pri Milki Kokot, tel. 0 46 3/51 43 00-40

Kongres narodne skupnosti v Evropi
Svoboda v raznolikosti

»Evropska dimenzija manjšinskega prava«

3. in 4. novembra 1995

v Kurhotelu Warmbaderhof/Beljaške toplice

Sporod

petek, 3. novembra

Otvoritev – Pozdrav dr. Maria Novak Trampusch – vodja Biroja za slovensko narodno skupnost

5 let Biroja za slovensko narodno skupnost

mag. Karl Heinz Grasser – namestnik kor. dež. glavarja
Uvodne besede k generalni temi

Predstavitve knjige »Internationales und Europäisches Volksgruppenrecht« ddr. Karl Anderwald

ob 18. uri

Podijska diskusija »Evropska dimenzija manjšinskega prava«

ob 20. uri sprejem – vabi koroški deželni glavar

ob 20.30 uri – kulturni spored

sobota, 4. novembra, od 9. do 12. ure

Nove iniciative za varstvo in krepitev multijezične Evrope
referent: dr. Jelle Krol

Varstvo in pravice etničnih manjšin v delovanju Sveta Evrope, referent: dr. Philip Blair (Anglija)

Smernice in instrumenti OEVS za varstvo narodnih skupnosti v Evropi, referent: dr. Frans Timmermans (NZ)

Varstvo pravic narodnih skupnosti iz vidika OZN, referent: dr. Zdzislaw Kedzia (Pol)

od 14. do 17. ure

Iniciative DS Alpe Jadran za varstvo manjšinskih pravic
referent: dr. Antonio Scaglia (I)

Značilne etape v novejšem razvoju evropskega manjšinskega prava iz mednarodnopravnega vidika
referent: poslanik dr. Klaus Fabjan (A)

Uresničitev mednarodnih pogodb Sveta Evrope na področju manjšinskega prava v Avstriji, referent: dr. Meinrad Handstanger (A)

Povzetek in zaključna beseda: univ. prof. dr. Christoph Pan

Slovenski vestnik čestita:

gospe **Pepci Oraže** s Kota v Selah za 80. rojstni dan; gospodu **Pepiju Pegrinu** s Kota za rojstni dan; gospe **Antoniji Podgornik** z Apač za 82. rojstni dan; zakoncema **Štefaniji in Hanziju Micheuz** iz Žitare vasi k srebrni poroki; zakonca **Nežki in Bertu Smrečniku** iz Večne vasi k 35. obletnici poroke; gospe **Dini Rassinger** iz Šentjakoba za rojstni dan; gospe **Urši Dissinger** iz Šentpetra za rojstni dan; gospodu **Toniju Kajžniku** iz Rožeka za rojstni dan; gospe **Urši Lepuschitz** iz Podgorij za rojstni dan; gospodu **Floriju**

Koschatu iz Podgorij za rojstni dan; gospe **Urski Krop - Mlačnikovi Urški** s Kogelske gore za 80. rojstni dan; gospodu **Lukasu Golavčniku** iz Šentlipša za rojstni dan; gospodu **Hanziju Kelichu** iz Sel za rojstni dan; gospe **Urši Mak** s Kota v Selah za 70. rojstni dan; gospe **Mariji Rupitz** iz Pogrč za rojstni dan; za osebne praznike članom društva upokojenecv Pliberk: **Karlu Polancu, Hanzeju Dumpelniku, Ančki Jernej, Štefki Skuk** in **Ljudmili Dumpelnik**; gospe **Brigiti Dovjak** iz Podgrada za rojstni dan in god.

Radio Koroška

SLOVENSKE ODDAJE

Četrtek, 26. 10.

- 6.30 Dobro jutro na Koroškem.
18.10 Glasbena oddaja.

Petek, 27. 10.

- 18.10 Kulturna obzorja.

Sobota, 28. 10.

- 18.10 Od pesmi do pesmi – od srca do srca.

Nedelja, 29. 10.

- 6.30 Dobro jutro na Koroškem – duhovna misel Gabi Ambruš.
18.10 Dogodki in odmevi.

Ponedeljek, 30. 10.

- 18.10 Radiše in Žrelec: Dvojezičnost ob robu koroške prestolnice.

Torek, 31. 10.

- 18.10 Partnerski magazin

Sreda, 1. 11.

- 18.10 Praznična.
21.04 Praznična.

Dober dan, Koroška

NEDELJA, 29. 10.

- 13.30 ORF 2

PONEDELJEK, 30. 10.

- 17.20 TV SLO 1

- Namen svetovnega varčevanja ni zbiranje daril, temveč razvijanje pravičnega odnosa do denarja.
- Gustav Januš: Od igralca s slikami k igrivemu slikarju.
- »Pokojna gospejina mama«: Komedija z glasbenim pečatom Gabriella Lipuša v režijski zasnovi Vinka Möderndorferja.
- Tour-kviz '95: Šmarješke in Dolenjske toplice povrnejo zdravje in življenjske moči.
- Turistični biseri na Krasu: Štanjel, pršut v Kobjeglavi

SLOVENSKI VESTNIK

Uredništvo

Tarviser Straße 16
9020 Celovec/Klagenfurt, Avstrija
tel. 0 46 3/51 43 00-30, 33, 34 in 40
faks 0 46 3/51 43 00 71.

Usmerjenost lista

seštevek mnenj izdajatelja in urednikov s posebnim poudarkom na narodnopolitičnem interesu.

Uredniki

Jože Rovšek, Sonja Wakounig, Franc Wakounig, Mirko Štukelj

Izdajatelj in založnik:

Zveza slovenskih organizacij na Koroškem, Tarviser Str. 16
9020 Celovec/Klagenfurt, Avstrija
tel. 0 46 3/51 43 00, faks 0 46 3/51 43 00 71

Tisk

Založniška in tiskarska družba z o. j.
Drava, Tarviser Straße 16
9020 Celovec/Klagenfurt, Avstrija
tel. 0 46 3/50 5 66, faks 0 46 3/51 43 00 71

PRI CINGELCU NA TRATI

Prijetno srečanje

Poučna potovanja in ekskurzije v Slovenijo ter druge dežele so ena izmed dejavnosti Zveze slovenskih žena. Med članicami in prijatelji organizacije doživljajo veliko priljubljenost in danes sodijo med tradicionalne oblike delovanja te organizacije.

Letos – ob 50-letnici zmage nad fašizmom – je ZSŽ med drugim organizirala tudi potovanje v Nemčijo in obiskala največje žensko koncentracijsko taborišče Ravensbrück. Kot je znano, so v tem zloglasnem taborišču trpele tudi številne koroške Slovenke. S tem se je

ZSŽ poklonila vsem žrtvam ter počastila svoje rojakinje, ki so preživele pekel smrti in groze.

Pretekli četrtek pa je Zveza slovenskih žena skupaj s Slovenskim prosvetnim društvom Borovlje povabila v kulturni dom pri Cingelcu na Trati, kjer so se zbrali udeleženci in udeleženci potovanja, da obudijo spomin na obisk kraja groze v Ravensbrücku, pa tudi prijetnih trenutkov, ki so jih doživeli med potovanjem. Nad sto udeleženk in udeležencev srečanja pri Cingelcu sta pozdravila predsednik SPD Borovlje Melhijor Verdel in tajnica ZSŽ Mil-

ka Kokot, nato pa je Hanzi Schaschl predvajal čudovite dia-posnetke, ki jih je napravil med potovanjem v Ravensbrück. To so bili dokumenti groze, ki v Ravensbrücku opozarjajo na grozodejstva, kako so Hitlerjevi krvniki trpinčili in morili nedolžne ženske iz vseh predelov Evrope.

Schaschl je pokazal tudi prijetne trenutke, ki jih je ujel v svoj objektiv in tako udeležence srečanja spomnil na dobro razpoloženje na potovanju. Vtise s potovanja je s svojimi posnetki, motivi iz zlate Prage, dopolnil Fredi Kral. Pretresljiv je bil tudi

spominski zapis gospe Helene Igerc, v katerem opisuje svojo pot iz Ravensbrücka v rojstno vas.

Ob domači zakuski so se udeleženci srečanja pri Cingelcu še dolgo zadržali v prijetnem pogovoru in obujali spomine ter spraševali, kdaj bo ZSŽ spet pripravila podobno potovanje. V imenu SPD Borovlje in ZSŽ sta se vsem, ki so prispevali k uspeli prireditvi, zahvalila predsednika Verdel in Gröblacherjeva. Slednja je v imenu udeležencev potovanja v znak priznanja tajnici Milki Kokotovi za brezhibno organizacijo potovanja izročila čudovito likovno delo akademske slikarke Zorke Loiskandl-Weiss.

A. K.

IZ ŽENSKEGA VIDIKA

Da človeštvo ne bi izumrlo!

piše dr. Štefka Vavti

Na temo »plodnost in razmnoževanje v naravi« je bilo napisanih že veliko raziskav. Izkušnje pa so pokazale, da gre naravi v prvi vrsti za to, da se živa bitja v njej razmnožujejo in da – to velja, tako vsaj upam, predvsem za živalski svet – v njej preživi le najmočnejši.

Raziskave so pokazale, da je naravnemu zakonu o razmnoževanju ne nazadnje podvržen tudi človek. Ni ljubezenskega parčka, ki ne bi del svojih energij posvečal kontracepciji, torej vprašanju, kako bi ukanil naravo in ostal brez (nadaljnega) naraščaja.

Ameriška avtorica in znanstvenica Camille Paglia se je v svojem delu posvečala v prvi vrsti spolnosti in oblasti. Prepričana je, da spolnost vključuje nasilje, oblast nad drugim, slika za to pa je – tako meni – ženska vagina, ki »vsega« moški penis in si ga polasti. V tem vidi tudi vzrok za to, da se moški po spolnem aktu tako hitro odtegne ženski, partnerici. Boji se svoje odvisnosti od nje.

Ženske, ki opazujejo svoje telo, kar hitro spoznajo, da je njihova spolna pripravljenost odvisna od cikla in da imajo največ poželenja (srečati se s partnerjem v spolnem aktu) prav tedaj, ko je verjetnost največja, da bodo zanosile. Narava torej skrbi za to, da človeštvo ne bi izumrlo.

Znanstveniki, ki se posvečajo človeški spolnosti, pa doslej še niso našli odgovora na vprašanje, kakšen biološki pomen ima orgazem ženske. Pri moškem je jasno: brez orgazma ta ne more oddati svojih genov, se ne more razmnoževati ... Je torej ženski orgazem neke vrste »luksus narave«?

Novejše izkušnje in znanstvene raziskave so pokazale, da je teorija o pasivnosti ženskega telesa in aktivnosti moškega pri spolnem aktu povsem zastarela. Tudi kar se tiče zgolj biološke strani spolnosti.

Zanositev namreč ni odvisna le od hitrosti, s katero se moška sperma približuje ženskemu jajčecu, temveč prav tako od aktivnosti in pripravljenosti le-tega. Kulturna antropologinja Emily Martinova z John-Hopkinsove univerze v Baltimoorju je ob svojih študijah prišla do zaključka, da žensko jajčece oddaja vrsto signalov in s temi privablja moško spermo. V prvi vrsti spermo ljubljene moškega. Za to pa je potreben ženski orgazem, kateremu (moški) znanstveniki doslej še niso dali tistega biološkega pomena, ki ga dejansko ima.

ŠAH

Gari Kasparov ostaja svetovni prvak

Z remijem po 12. potezah siciljanske obrambe se je v New Yorku končal dvoboj med Garijem Kasparovom (Rusija) in Anandom Viswanathom (Indija) za naslov svetovnega prvaka PCA. Po odigranih 18. partijah je bil rezultat 10,5 : 7,5 v korist Kasparova, ki si je tako priigral kar lepo vsoto – milijon dolarjev. Poraženec pa je prejel 500 tisoč dolarjev.

Po previdnem taktiziranju v prvih osmih partijah je sledila serija odločenih partij. Najprej je zmago dosegel »tiger iz Madrasa«, nato pa se je prebudil Kasparov in iz petih partij zbral kar štiri točke in dvoboj je bil odločen. Odločilno prednost je dosegel v siciljanski obrambi – zmajevi varianti, ki je presenetila nasprotnika in njegov analizatorski štab.

Pomembna je bila 13. partija

dvoboja, v kateri je Anand kot beli poskušal prav v zmajevi varianti siciljanke iskati nove poti, vendar je svojega kralja moral pustiti sredi šahovnice.

Po 25. potezi belega Lc4 je Kasparov, ki ima s trdnjavama zasedeno e linijo, z efektnim udarom 25...Se4!! pričel napad na slabo postavljenega belega kralja. Tako na 26.fe4 zmaga 26...Tf6+ 27.Ke1 Te4:+ 28. Le2 Df2+ 29.Kd1: ! 30.De2: Td6+; prav tako je beli brez obrambe po 26.De1, saj ima Kasparov tiho pripravljeno potezo 26...Td6! z grožnjo 27...Sd2+; (po 27.Td1 Td1:+ 28.Dd1: Df2 mat), po 27.fe4 sledi 27...Tf6+ in beli izgubi damo. Prav zaradi omenjenih pretenj je Anand po 25. potezi podpisal predajo in dvoboj je bil odločen!

Komentar: Silvo Kovač

8. ŠAHOVSKA GALA ALPE-JADRAN Štiri zmage za mlade šahiste

Mladi iz Madžarske, Slovenije in Hrvaške pokazali vrhunsko igro. 8. Mednarodna šahovska gala za šolske ekipe iz prostora Alpe-Jadran ter nekaterih drugih vzhodnih in zahodnoevropskih držav pretekli teden v domu glasbe v Celovcu je potekala v znamenju mladih šahistov iz Madžarske, Slovenije in Hrvaške.

V skupini pod 16 let sta zmagali madžarski ekipi Szombathelyja in Statistika Budimpešta pred ŠD Vrhnika iz Slovenije, pri starejših mladincih (do 20 let) pa Szombathely I pred Zagrebom in ŠK Tomo Zupan iz Kranja. Turnir je organiziral mladinski sekretariat pri

koroški deželni vladi, udeležilo pa se ga je 68 ekip (okrog 500 mladih šahistov in šahistk) iz Madžarske, Hrvaške, Slovenije, Italije, Švice, Nemčije in Avstrije. Glavni sodnik je bil ravnatelj Pepi Galob iz Bekštanja.

Koroško sta v tej močni mednarodni konkurenci v skupini pod 20 let zastopali dve ekipi, slovenska gimnazija in gimnazija Möisingerstraße-Celovec. Četrverica ZG in ZRG za Slovence na čelu z Borisom in Markom Gallobom je v devetih nastopih štirikrat zmagala ter s 16 točkami osvojila 16. mesto med 21 ekipami. 22 točk in odlično četrto mesto pa je dosegla gimnazija Möisingerstraße Celovec. I. L.

8 KRIŽANKA										
Sonja Wakounig										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
12				13						
14				15			16			
		17						18		
19	20				21	22				
23				24	25					
26		27	28				29			30
31								32	33	
		34			35	36	37		38	
39	40				41			42		
43				44	45				46	
47				48						

VODORAVNO: 1. slovenski reformator, začetnik slov. književnosti 12. Verdijeva opera 13. črta na zemljevidu, ki veže kraje z enakim zračnim pritiskom 14. kozmos, vseмирje 16. del hoje 17. rimska boginja, Jupitrova žena 18. stisnjene ustnice 19. državni proračun, tudi letni posek gozda 21. avstrijski televizijski poročevalec (Friedrich) 23. kadar 24. južnoameriška zelo počasna drevesna žival 26. puščavnik 29. domača pernata žival 31. vas nad Celovcem 32. ako, če 34. izčistiti z vodo 38. središče vrtenja 39. nemško mesto, znano po izdelovanju stekla 41. ptica, sorodna galebu in podobna pingvinu 43. odpor, antipatija, gnus 46. latinsko »pravo« 47. usnje iz kože kozličkov 48. čistoča, snaga

NAVPIČNO: 1. slovenski koroški glasbenik in skladatelj (Mojcej, Katra) 2. velika divja mačka 3. zamisel 4. pražival, podobna slonu 5. tekoči račun 6. okrajšava za »temeljni zakon« 7. termin 8. revščina, siromaštvo 9. baronica 10. prebivalec Arabije 11. lovec na rake 15. veznik 20. versko slovo pri Judih 21. osebni

zaimek 22. oslov glas 24. okrasje, kinč 25. hitro hlapljiva tekočina za narkozo 27. edini sin 28. izdelovalec pohištva 30. pisan, poln lis 33. prostor, kraj, tudi stranišče 35. oblika imena Ana 36. naslovni junak Lipuševega romana (Zmote dijaka ...) 37. znak za kem. element ionij 40. ljubkovalno ime za Evo 42. del imena največjega brazilskega mesta 44. zveza sindikatov 45. veznik

Rešitev iz prejšnje križanke

VODORAVNO: 1. Andrej Šuster 12. novica 13. škoda 14. trehuh 15. Ovid 16. ro 17. vsad 19. CI 20. na 22. Lie 24. repič 26. avtor 28. Oglej 29. števec 30. kloaka 31. kor 32. tren 33. igriv 34. hren 36. Ren 38. Apenini 39. CIA 40. kok 41. panj.

NAVPIČNO: 1. Anton Aškerc 2. nor 3. dver 4. ribolov 5. ecu 6. Jahve 7. uš 8. škodela 9. tov 10. edicija 11. radič 18. argon 21. avto 23. IR 25. pekarna 27. terina 28. olevelk 30. kripo 32. trak 34. hip 35. ein 37. ei

II. ZVEZNA LIGA

Končno! Zmaga in tri točke

piše
Eda Velik

Leoben – SAK 0 : 1 (0 : 1)
SAK: Preschern, Wölbl, Zankl, A. Sadjak, Blajs, Susić, M. Sadjak, Martini (58. F. Sadjak), Eberhard (54. Velik), Pihorner, Petschenig (88. Wuntschek)
Gol za SAK: Wolfgang Eberhard v 21. minuti

Prvič pod vodstvom novega trenerja

Helmut Kirisits, ki je minuli četrtek prevzel mesto trenerja pri Slovenskem atletskem klubu, se je lahko skupaj z igralci in nekaterimi navijači veselil prve zmage v svoji novi vlogi.

»Igralci so se vzorno borili, upoštevali so moja taktična navodila in se ravnali po mojih nedvoumnihtv zahtevah – stoodstotna borbenost, kar je bil tudi ključ do današnje zmage«, je po tekmi dejal Kirisits.

Vprašanje, zakaj se je odločil za SAK, je obrazložil s svojim občutjem, da se je tudi njegov odnos do WAC že nekoliko obrabil in da po drugi strani želi športno napredovati. »SAK sem prevzel v situaciji, ko mu ni šlo najbolje, zato tudi sam sebe lahko preverim, ali sem kot trener sposoben uspeti tudi v taki situaciji.

Z vsemi svojimi močmi bom pač SAK poskušal pomagati, da doseže cilj, ki si ga vsak prištaš želi, da torej SAK ostane v drugi zvezni ligi.«

SAK zapustil zadnje mesto

Tekmo v Leobnu so igralci SAK pričeli z neverjetno veliko vne me in že kar po petih minutah so imeli dve priložnosti. V 21. minuti pa je **Wolfgangu Eberhardu** uspelo, po lepi podaji **Marie Pihornerje**, ki je tokrat igral zelo dobro, akcijo zaključiti z lepim golom.

Lahko si mislite, s kakšno

Veselje igralcev SAK nad zmago

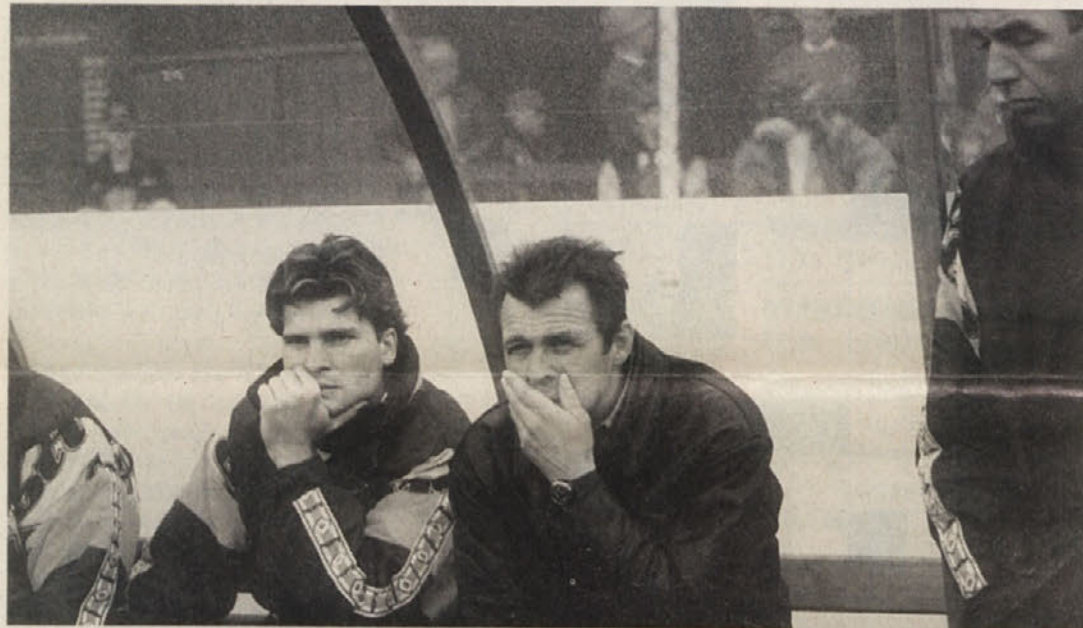
silo je v drugem polčasu na vrata SAK navalil Leoben, vendar Schachner in ostali so tokrat naleteli na mojstra v osebi **Adija Prescherna**, ki je odigral svojo najboljšo tekmo v obrambi, v kateri sta še posebej izstopala **Lojze Sadjak** in **Robert Zankl**. Zankl je izkušnega igralca Schachnerja imel tako trdo pod kontrolo, da mu ni uspel niti en strel na gol.

Tokrat je bila ob strani SAK tudi sreča in s pridobljenimi tremi točkami se je znebil tudi zadnjega mesta.

V nedeljo vsi na stadion!

Naslednji nasprotnik SAK je **Flavia Solva**. Ti dve moštvi sta si stali nasproti na celovškem stadionu že pred leti. Tedaj so zmagali gostje, zato se Sakovci nameravajo še posebej potruditi in se Flavii revanžirati.

Novi elan v moštvu da upati, da bomo doživeli borbeno in

Novi trener Helmut Kirisits (desno) tu še skeptično gleda, pozneje pa se je lahko veselil prve zmage

zanimivo tekmo. Zato so vsi navijači pristrčno vabljeni, da SAK v tej težki situaciji podprejo.

Predstavitve naraščaja

Med in pred tekmo prve ekipe pa bo Slovenski atletski klub svojim gledalcem predstavil

vs a moštva naraščajnikov.

V predtekmi se bo pomerilo moštvo pod 16 (mag. M. Oraže) s sovrstniki iz Šentandraža.

KOŠARKA

Mladinci in juniorji SAK začeli s tekmovanji

Pretekli teden so se košarkarji SAK vključili v tekmovanje koroškega košarkarskega prvenstva. Tekmujejo že mladinci in juniorji, šolarji pa še niso pričeli. Odgovorni v klubu načrtujejo tudi ekipo pionirjev, kajti letos se je pri treningih zbralo okrog 30 navdušenih košarkarjev, večina novincev.

Treninge vodi novi trener iz Ljubljane **Boleslav Reberšček**.

SAK mladinci – SUK Celovec 51 : 50

Že prva tekma v mladinski konkurenci je bila ponovitev lanskega finala SAK : SUK. Tekma je bila v gimnaziji, kjer

smo pod vodstvom novega trenerja **Boleslava Reberščka** videli še oslABLJENO ekipo lanskega prvaka. Skozi vso tekmo je vodil SUK, v zadnjih minutah pa je slovenskim košarkarjem uspelo ujeti soteke. Zanimivo in napeto tekmo je v zadnji sekundi odločil koš **Tomaža Jagra**.

BAU Egger – SAK mladinci 63 : 66

V drugi tekmi so se mladinci SAK srečali z ekipo **Bau Egger**. Le peterica igralcev SAK se je odločno postavila po robu vsaj številčno močnejšim igralcem nasprotnega moštva. Tekma je bila izenačena in kljub temu, da so zadnjih deset minut na parketu igrali le še štirje Sakovci, (**Tomaž Jager** je moral zaradi petih osebnih napak na klop), so

uspeli zmagati s tremi točkami razlike.

SV Nussdorf Debant – SAK juniorji 31 : 164

Juniorji so prvenstvo pričeli pri novincu v **Nussdorfu** in gladko zmagali s 133 točkami razlike!

SAK juniorji – Daewoo Celovec 68 : 76

Tekma je v Mladinski dom privabila kar precej gledalcev. Prvič so Sakovci igrali v domači dvorani z novim elektronskim semaforjem. Tega je organiziral **Bojan Jager**, ki je za to potreben denar zbral pri starših igralcev in raznih firmah.

V zanimivi in deloma, predvsem v drugem polčasu, razburljivi igri so bili gostje boljše in zmagali z osmimi točkami razlike. Pri igralcih SAK je bilo opaziti prevelik respekt pred bolj znanim tekmečem pa tudi, da so šele pred kratkim pričeli s treningom.

ODBOJKA

Dobljani spet izgubili

Prejšnjo soboto so Dobljani igrali proti mo-

štvu **Transver**. Igrali so na domačih tleh v dvorani v Šentpavlu v **Labotski dolini**. Igra se ni pričela po želji **Dobljanov**, saj so nasprotniki že v prvem setu vodili s 5 : 8, ko je trener domačinov vzel time out. In tudi drugi time out (5 : 11) ni pomagal – niz so izgubili s 5 : 15.

Tudi drugi set se je pričel podobno. Dobljani so bili vedno v zaostanku in set je zmagal nasprotnik po 28 minutah s 7 : 15. Tretji set se je pričel nekoliko bolje. Domačini so po dobrem servisu **Günterja Gressmanna** kmalu vodili s 4 : 0, vendar so si potem žogo spet pridobili na-

sprotniki in uspeli s 5 točkami prevzeti vodstvo in set zmagali s 14 : 16. Tako je bil končni rezultat 3 : 0 za **Transver**.

Nadaljnja tekma **Dobljanov** je bila že včeraj, v četrtek, 26. 10. ob 19. uri v **Celovecu** in sicer koroški derbi – **Hypo VBK-SK Aich/Dob**. O njem pa v prihodnji številki. **M. T.**